

EGO

FEBRUARI 1987

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

In dit
nummer o.a.:

- Het enige echte vrijwilligersleger • De file als bijdrage in de nederlaag • Het Jaar van de Vrede • Het jeugdwerk-garantieplan
- „We willen blijven leven” • De KNOP • Popplaten • Generatiekloof in de sport? • De oorlog van Jean Severeijns • Pieterburen

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Wim Heij (voorzitter),
Tineke Hundling, Wim Reinders,
Hans Schonk, Frank Spoelstra, Cher
Turel, Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer, Ellen
Broshuis, Adriaan Bijl, Theo Carree,
Arend van Dam, Gerard van Erke-
lens, Albert Greven, Karen Heij,
Sietse van der Hoek, Pieter de Jager,
Jan Kooijman, Willy Lohmann, Frits
Maas, Len Munnik, Leo van Opzee-
land, Rien Robijns, Karel Roskam,
Paul Rutten, Klaas Soesbeek, Jan
Stoof, Frans Wermer, Hans van
Wissen.

Eindredactie en vormgeving:
Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-14436.

Inhoud

Het Jaar van de Vrede	2
Het enige, echte vrijwilligersleger	3
Generatiekloof in de sport?	5
Het jeugdwerk-garantieplan	6
Popplaten	8
De KNOP	10
Mosquito Coast	12
Amnesty-strip (poster)	14
Gedicht/Berichten/Puzzle	16
De file als bijdrage in de nederlaag	18
De oorlog van Jean Severeijns	20
„We willen blijven leven”	22
Pieterburen	25
Boeken	26
Willy Lohmann	28

Foto's: voorpagina Wim Reinders,
pag. 17 en 19 Gerard van Erkelens

EGO slaat een arm om je
heen

Het Jaar van de Vrede...

Het komt maar weinig voor dat soldaten weigeren te vechten omdat het weer te slecht is. Toch gebeurde dat ergens op tweede Kerstdag 1986! En er was een kerstbestand op de Filippijnen, maar verder werd er gewoon doorgevochten: in Afghanistan, in Cambodja, in Oost-Timor, in West-Papua, in El Salvador, in Nicaragua, in Libanon, in Ierland, in Irak, in Iran, in Suriname, in Tsjaad, in de Westelijke Sahara, in Soedan, in Eritrea, in Namibië, in Angola, in Mozambique, in Zuid-Afrika.

Toch was 1986 het Internationale Jaar van de Vrede.

Maar in minstens twintig landen was het oorlog. Er ging geen dag voorbij zonder dat er mensen sneuvelden. Sinds de tweede wereldoorlog zo'n 2000 doden per dag. Elke dag. Ook in 1986. Toch was 1986 het Internationale Jaar van de Vrede.

Uitgaven

Er is in 1986 uitgegeven aan wapens en legers het bedrag van f 2700 miljard. Dat is per minuut f 5 miljoen. Wat kun je allemaal met dat geld niet doen? Bijvoorbeeld: het uitroeien van de pokken heeft niet meer gekost dan zes uur bewapening. Om overal drinkwater aan te leggen is niet meer nodig dan twee weken bewapening. Dan zouden er heel wat minder mensen gestorven zijn aan de gevolgen van armoede: ook in 1986 weer zo'n 137.000 per dag. Maar de militairen en de politici vinden het niet juist om bewapening en honger met elkaar te vergelijken...

Trouwens: de doden door wapenge-
weld alleen is al erg genoeg. Per dag
2000. Elke dag. Elke dag, elk jaar sinds
1945. En per minuut f 5 miljoen voor wa-
pens.

Het meeste daarvan wordt uitgegeven
door de VS. Een 'goede' tweede is de SU.
Samen hebben deze twee landen maar
liefst een kwart van alle militairen op
de wereld. Samen zorgen zij voor meer
dan de helft van alle defensieuitgaven
in de wereld: 60%. Samen zorgen zij
voor vrijwel al het militaire onderzoek:
meer dan 80%. En samen hebben de VS
en de SU 97% van alle kernwapens.

Derde Wereld

Toch denken wij vaak dat het de Derde
wereldlanden zijn, die bij uitstek ge-
welddadig zijn. Dat is niet waar: neem
ons eigen democratische, vredelieven-
de Nederland - dat geeft (per hoofd van
de bevolking) wel dertig keer zoveel uit
aan defensie als zo'n militaristisch land
als Ethiopië. En in onze rijke landen zijn
verhoudingsgewijs twee keer zoveel
mensen onder de wapenen als in Azië,

Latijns-Amerika en Afrika. Feit is, dat
het rijkste en het Christelijke deel van
de wereld ook het meest gemilitariseer-
de deel van de wereld is. Hier wonen de
grootste wapenfabrikanten. Van hieruit
worden de oorlogen mogelijk gemaakt:
van Suriname tot Afghanistan, van de
Filippijnen tot Nicaragua. Want die oor-
logen worden gevoerd met de wapens
uit het rijke deel van de wereld.

Zwarte kerst

1986: het Internationale Jaar van de Vre-
de - een aanfluiting, zoals te zien is aan
Zuid-Afrika, waar in het klein gebeurt,
wat zich in de wereld in het groot af-
speelt. De wapens tegen de bevolking
(de wapens van het regiem) zijn te koop
- te kust en te keur. Voor de zwarten,
voor de bevolking was het weer een
'zwarte kerst', geen vroom gekwezel
over Vrede.

Met stenen, benzinebommen, landmij-
nen en vuurwapens. En dat vinden de
westerse, christelijke regeringen
schandalig gewelddadig: „Zo los je het
probleem van de apartheid niet op! Ver-
zoenen moeten jullie je! Met Botha!” En
intussen leveren alle Westerse christe-
lijke landen de wapens en de middelen
waarmee de apartheid gewelddadig in
stand kan worden gehouden - ook Ne-
derland met Shell en Philips en Holland
Signaal e.a.

En juist in deze wapenproducerende
landen doen we aan het eind van het
jaar zoveel 'vrede-op-aarde' in onze
boodschap aan de wereld. Maar voor
wie het weer een 'zwarte' kerst was
blijft het gepraat over het Internationa-
le Jaar van de Vrede klef, onwaarachtig
geslijm. Voor de strijd tegen de honger
en voor de strijd tegen het racisme is
haast nooit geld beschikbaar. Maar
voor de wapens zal het er elke minuut
wel zijn: f 5 miljoen...

Karel Roskam

Het enige, echte vrijwilligersleger

Gesprek met een 'pleziersoldaat' van de Natres (Nationale Reserve)

Voor de meeste dienstplichtigen is veertien maanden dienstdienst meer dan genoeg. Reikhalzend wordt uitgekeken naar de dag waarop men weer kan terugkeren naar de burgermaatschappij. Menigeen neemt zich, na zijn afzwaaien, voor nooit meer een stap op militair terrein te zetten. Toch zijn er ook velen voor wie de dienstdienst uit meer heeft bestaan dan 'zinloos werk doen' en 'balen'. Jonge mannen, die, in meer of mindere mate, in de krijgsmacht vonden wat ze zochten. Een aantal van hen meldt zich, na einde dienstdienst, aan als vrijwilliger bij de Nationale Reserve. Wat brengt deze mensen er toe in hun vrije tijd 'soldaatje te gaan spelen'? Over deze en andere daarmee samenhangende zaken sprak raadsman Wim Heij met de 26-jarige Eric Domburg uit Steenwijk. Eric, die als burger werkzaam is bij defensie, heeft zich vier jaar geleden bij de Natres aangemeld.

Kan men zich zo aanmelden bij de Nationale Reserves?

Je moet in ieder geval je militaire dienstplicht vervuld hebben, ongeacht of dat nu bij de luchtmacht, landmacht of marine geweest is. Uiteraard is een KVV of TS-kontrakt ook goed. Bovendien is er een leeftijdsgrens nl. vanaf 18 jaar tot maximaal 50 jaar. Dat laatste komt overigens zelden voor.

Jij hebt dus ook in dienst gezeten. Hoe heb je je gewone dienstdienst ervaren?

Ik heb mijn militaire dienstdienst als zeer positief ervaren. Het grootste gedeelte van de tijd heb ik in Duitsland gezeten, bij een peloton van 435 van Heutsz. Wat mij van die tijd vooral is bijgebleven is de goede kameraadschap onder elkaar. Juist ook bij het langdurig op elkaar aangewezen zijn. Dat gold zowel met betrekking tot de dienstdienst zelf als wel de vrije tijd. Wij zaten op een Belgisch kamp en wat zeker heeft bijgedragen tot die fijne tijd was de samenwerking met Belgen en Amerikanen. Dat was echt een rijke ervaring, waar de doorsnee dienstplichtige hier in Nederland nooit aan zal toekomen.

Ben je na je dienstdienst gelijk bij de Natres gegaan?

Nee, niet direkt. Het heeft zo'n 2½ jaar geduurd voor ik de stap durfde te zetten.

Kameraadschap

Wat bewoog jou ertoe om bij de Natres te gaan?

Ik heb er goed over nagedacht alvorens ik die stap heb gezet. Hobbysoldaat spelen was er voor mij absoluut niet bij. Die sticker/poster zegt het precies waarom ik mij aangetrokken voelde: Bescherm wat u dierbaar is. Nederland is mij dierbaar. Daar ben ik, ook als er oorlog zou komen, bereid om wat voor te doen.

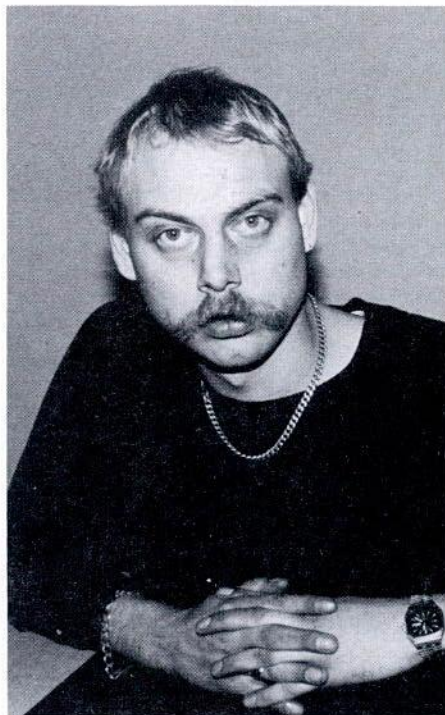

Foto Wim Heij

Wat dacht je er te vinden?

De kameraadschap zoals ik die tijdens mijn dienstdienst had ervaren hoopte ik er zeker ook te vinden. Wat dat betreft heb ik gevonden wat ik zocht. De kollegialiteit, de vriendschap, hoe je het maar noemen wilt, tref ik in ons peloton in meer dan voldoende mate aan.

Vroeger sprak men over de Natres vaak in de steer van plezier- of hobby-soldaten. Is dat een verouderd beeld?

Buitenstaanders spreken er nog wel eens zo over, maar in mijn ogen is dat niet zo. Je bent daadwerkelijk ergens mee bezig, men vergt ook nog wel wat van je. Voor mij is het een serieuze zaak. Natuurlijk gaan we ook weleens het

veld in, zo in de geest van, een lekker potje te gaan stoeien, maar door de bank genomen nemen wij onze taak toch vrij serieus op.

Wanneer we het over de Natres hebben dan moeten we dus niet denken aan een serie als 'Daar komen de schutters'?

Er wordt fysiek nogal wat van je gevraagd. Vegeet niet dat wij regelmatig op de hindernisbaan staan, dat wij speed-marsen lopen en ga zo maar door. Wanneer we een pelotonsoefening hebben waar een hoop loopwerk in zit, dan moet je echt denken aan zo'n dertig, veertig kilometer met bepakkings. Dat is niet niks. Natuurlijk is niet iedereen even sterk, maar we komen wel steeds met z'n allen thuis. We helpen elkaar daarbij zo goed mogelijk. Uiteraard hebben we tijdens een oefening ook wel dikke gein en dat is maar goed ook. Dat hoort er bij.

Niet voor het geld

Hoeveel tijd, vrije tijd kost het je per jaar?

Je moet per jaar minimaal 50 uur oefenen, dat is een eis. Daar zou je al aan kunnen komen met twee 25-uurs oefeningen, maar zo werkt het niet. Meestal hebben we één à twee keer per maand avondoefening, plus één à twee 25-uurs oefeningen per jaar. Eén keer per vier jaar hebben we een vijf-daagse oefening. Je komt dan maar zo op honderd uur per jaar.

Ontvangen jullie daar een vergoeding voor?

Laat ik voorop stellen dat je er niet rijk van wordt. Het is geen bijbaantje. Dan kun je beter naar iets anders uitzien. Wij ontvangen reiskosten plus de vergoeding van een beroepssoldaat, -korporaal, enz. Voor een 25-uursoefening – dat is van vrijdagavond tot zaterdagavond – krijg ik f 121,- inclusief de reiskosten. Je hoeft het dus niet voor het geld te doen. Ben je er daarvoor wel bij dan denk ik dat je verkeerd bezig bent.

Kunnen jullie komen wanneer je zin hebt of is er sprake van verplichtingen?

Je tekent een kontrakt voor de duur van vier jaar en je legt de eed af. Daarna blijf je er bij zolang je zin hebt. Na die vier jaar kun je dus opstappen wanneer je maar wilt. Het is wel zo dat wanneer je, ook tijdens je kontraktperiode, door verandering van werk je de verplichtingen niet meer kunt nakomen, je ook kunt stoppen. ►

Staan jullie ook onder de krijgstuicht?
Ja.

Ik neem aan dat dat met name geldt tijdens de oefeningen?
Dat klopt.

Krijg iemand weleens een straf opgelegd?

In ons peloton heb ik dat in al die jaren nog niet meegemaakt.

Jullie zijn allemaal militairen die altijd onberispelijk aan de streep verschijnen?

Aan gepoetste schoenen mankeert het af en toe weleens een beetje hoor. Zo krap moet men ook niet kijken. Wij zijn wel gemotiveerd om datgene te doen wat wij moeten doen. Daarom hoeft de krijgstuicht er ook niet aan te pas te komen.

Is het waar dat veel mensen bij de Natres in het verleden gepoogd hebben beroepsmilitair te worden?

Dat zou ik niet zo durven zeggen. Bij ons in het peloton zitten er een paar die dat geprobeerd hebben. Niet veel in ieder geval. De meeste lui zijn ex-KVV'ers.

Ook veel ex-Libanongangers?

Nee, ook slechts enkelen.

Taken

De parate hap - het 1e Legerkorps - gaat bij een crisis- of oorlogstoestand naar de Noordduitse laagvlakte. Waar gaan jullie heen?

Wij blijven hier, normaal gesproken zelfs in onze eigen omgeving. Onze taakstelling is de aan- en afvoerwegen zo goed mogelijk te bewaken zodat transporten kunnen blijven plaatsvinden. Nederland zal, volgens de verwachtingen, een belangrijke rol spelen bij de bevoorrading van het front dat, wederom volgens de verwachting, ergens in het Oosten zal liggen. Om de aanvoer te kunnen garanderen moeten de knooppunten vrij blijven en dat is nu precies onze taak.

Dat is de feitelijke taak van die 150 à 200 pelotons van de Natres?
Ja.

In de defensiebegroting 1981 las ik dat jullie ook als taak hebben 'de dreiging van een binnenlandse tegenstander te beteugelen, indien deze tot sabotage of verstoring van de openbare orde zou willen overgaan'. Wie zou dat kunnen

Foto Rienk-Jan Huizinga

zijn denk je?

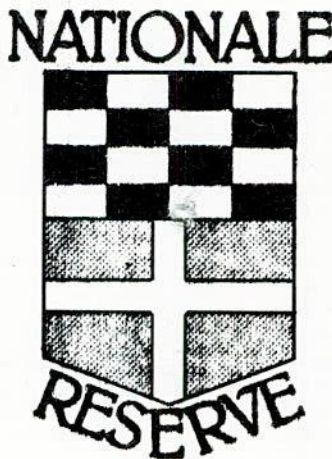
Daar zou ik konkreet geen antwoord op kunnen geven. Het is natuurlijk wel zo wanneer een bepaalde groepering een belangrijke aanvoerroute wil blokkeren of saboteren en wij die nu juist moeten bewaken, dat wij dus zullen optreden dat zij geen aktie kunnen ondernemen. Dat ligt nogal voor de hand, omdat dat nu juist onze taakstelling is. Welke groepering dat in die situatie zou willen ondernemen zou ik echter niet kunnen zeggen.

In een artikel over de Natres las ik iets over een oefening Oostdorp op het oefenterrein de Harskamp. Dat is een oefening waarbij een dorp, dat bezet is door tegenstanders, gezuiverd moet worden. Wat is de relatie tussen deze oefening en jullie taakstelling?

Kruispunten en stations liggen soms midden in een stad of dorp. Wanneer je die moet bewaken, wanneer dat tot je taakstelling hoort, is het logisch dat een oefening als Oostdorp opgenomen is in het totale oefenprogramma van de Natres. Daar hoeft men niets bij of achter te zoeken, dat lijkt mij voor de hand te liggen.

Belangstelling

De Nationale Reserve is in 1948 opgericht, het jaar van de Koude Oorlog, min

of meer als een reactie op de kommunistische machtsovername in Tsjecho Slowakije. De sfeer in die beginperiode was nogal anti-kommunistisch. Dat zal ook van invloed zijn geweest op diegenen die in die tijd zich bij de Natres hebben gemeld. Hoe is de samenstelling nu?*

Het grootste gedeelte zal zich, denk ik, politiek rechts van het midden bevinden maar je treft er ook politiek linksdenkende mensen bij. Ik ken bijv. ook wel PvdA-stemmers, die bij de Natres zitten. Wij praten trouwens nooit of bijna nooit over politiek en zeker niet over partij-politiek. Wij maken ons druk over wat wij moeten doen. Onze belangstelling ligt meer bij road-block of objektbeveiliging dan bij een politieke discussie.

Ben je van plan tot je vijftigste bij de Natres te blijven dienen?

Zolang ik het kan doen wel. Wanneer ik echter door verandering van werk niet meer zou kunnen voldoen aan de eisen van de Natres, dan stop ik er mee.

Tot aan die tijd houd je de Uzi op zolder...

Zo zou je het kunnen zeggen, ja. Dat wij ons persoonlijk wapen thuis hebben ben ik overigens helemaal niet zo gelukkig mee. Je draagt er immers de verantwoordelijkheid voor. Ik zou veel liever hebben dat ze ergens opgeslagen zouden worden. Helaas is dat niet zo.

Heb je nog behoefte aan een laatste opmerking?

Ik zou nog een keer willen beklemtonen dat wanneer iemand belangstelling heeft voor Natres, dat hij zich eerst goed laat voorlichten alvorens er bij te gaan. Voor een leuke bijverdienste hoeft je het niet te doen en aan avonturiers is ook geen behoefte. En op lui die 'lekker soldaatje willen spelen' of een 'kick krijgen' wanneer ze een wapen thuis hebben zit de Natres al helemaal niet te wachten.

Wim Heij

**„De moderne vijand vertoeft reeds in ons midden, er zijn kernen die onze verdedigingsapparaten moeten verlammen. Welnu, daarvoor is de Nationale Reserve opgericht. Die moet worden het gewapende deel van ons volk, dat zorgt voor orde en rust. Nederland moet lijken op een egel, die de stekels uitsteekt als er gevaar dreigt. Handhaving van orde en rust in plaatselijke sfeer is het voornaamste.”*
(Generaal H. J. Kruls, chef van de generale staf, 1948).

Generatiekloof in de sport?

Veruit de mooiste sportgebeurtenis van het vorig jaar was het Aalsmeerse échec met de dominostenen. Niet ik vind dat, maar het bewuste tv-programma schijnt ongemeen hoge kijkcijfers te hebben gehaald en hoewel de Holland Promotion voornamelijk tot Holland beperkt bleef, was het tv-publiek laaiend geestdriftig over de volstrekt stupide verslaglegging van het evenement. Ja, dames en heren, dominostenen om laten vallen is de nieuwste Nederlandse sport en meteen één van de populairste.

Het valt vandaag de dag voor een klein landje niet mee om in de meer bekende sporten uit te blinken. Welke postbode, die toevallig nogal hard kan fietsen, is bereid anabole steroïden tot zich te nemen? Welke turnster laat zich zes uur per dag de benen tot een spagaat spreiden door een Russische trainer? Nee, die beker gaat in het gemeen aan de Nederlandse topsporter voorbij, een enkele gek daargelaten. Een gek, die bereid is 's morgens om vijf uur op te staan, omdat alleen van zes tot zeven in de morgen het badwater vrij is voor de zwemtraining.

Mentaliteit

Zelfs in het voetbal is de problematiek vergelijkbaar. De jonge durfal bestaat niet meer: het gewiekste, balbehendige kind, dat onverschrokken alle slidings ontwijkt en er niet tegen op ziet om op donkere zaterdagmorgens van Hoofddorp naar Hillegom te fietsen om daar een keiharde uitwedstrijd te spelen. In het huidige tijdsgewricht zegt zo'n jongen eenvoudig: barst met je blessuregevaar, je onmogelijke tijdstippen, je Hollandse regenbuien en je onbespeelbare velden. De wedstrijd hoeft slechts één keer te worden afgelast of er gaat een brief uit naar de bejaarde secretaris: „Het lidmaatschap van mijn zoon wordt niet verlengd.”

Mentaliteit? Of liever: „Geen mentaliteit!” Dat roepen de mannen in de lange regenjassen met hun stemmen, die een heel veld kunnen bestrijken. „In Nederland gaat het steeds meer ontbreken aan topsportmentaliteit”. Mooie monologen zijn dat: de beschouwingen over de verwekelijking van de Nederlandse jeugd. „Vroeger speelden we putjevoetbal. En niet één keer in de week, nee, elke middag urenlang, meteen na school! En voor het eten maakten we dan nog even gauw ons huiswerk. Dat zie je toch helemaal niet meer. Tegenwoordig hangen ze bij de snackbar rond!”

Gehuchten

Het is alleen jammer, dat dit soort uit-

spraken steevast afkomstig is van oudere bestuurders. En zeg nou zelf, je bent steeds meer geneigd te poneren, dat het ware Nederlandse topsporttalent zich nog slechts ontwikkelt in afgelegen kleine dorpjes, waar altijd een felle westenwind heerst en de eerste school minstens achttien kilometer verderop ligt. Goede hardlopers komen uit Aalten of omstreken, sterke schaatser uit Haastrecht, snelle zwemmers uit Kampen. Gesloten gemeenschappen, gesloten talen.

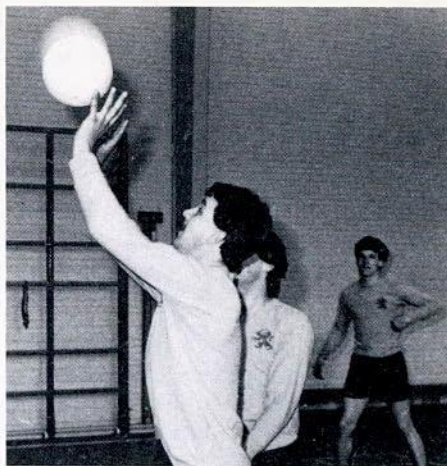
Die ouderen zeggen vervolgens, dat ook deze gehuchten ooit geciviliseerd zullen raken en bedorven door de welvaartsgoederen. Nu rijdt het dorpsmeisje op de fiets naar de gymclub, maar het zal niet lang meer duren, of ook daarheen wordt ze vervoerd in de Volvo van haar vader. Binnen enkele jaren is het uit met de Nederlandse topsport, zeker nu die onder een steeds schrijnender geldtekort gaat lijden.

Welvaartsziekte

Is het werkelijk zo dramatisch, als de bejaarden van de sport ons voorspiegelen? Ik denk het niet. Ik denk vooral, dat die bejaarden zo weinig flexibel zijn, dat ze uitsluitend maar wensen te zeuren over vroeger. Zonder zich te ver-

Foto's Rietik Jan Huizinga

diepen in de veranderingen, die eigen zijn aan een zich ontwikkelende maatschappij. Voor voetbal, voor zwemmen en voor al die andere sporten, waarin streven naar kwaliteit voor de begaafden vanzelfsprekend enige of zelfs veel betekenis zou kunnen hebben, melden zich steeds minder liefhebbers. Vervolgens gaan de oude bestuurders zich beklagen over de mentaliteit van de jeugd en spreken ze van welvaartsziekte.

Aan de andere kant levert die 'welvaartsziekte' een enorm legioen recreanten op, waarmee de bestuurders en bonden zich eigenlijk geen raad weten. Hoe moeten ze worden geïncorporeerd in sportbonden? En als ze worden binnengehaald, wat heb je er dan als bestuurder aan? Recreanten reizen zelden op bondskosten naar het buitenland, dus de bestuurders kunnen niet met ze mee.

Vacuüm

Er is kortom een kloof gegroeid tussen wat de jongeren van nu in de sport aanspreekt of zou kunnen aanspreken en de achterhaalde ideeën die de bestuurlijke top daarover heeft. Al die oude mannen zitten in even oude structuurtjes en proberen krampachtig vast te houden, wat ze hebben. Een tijdlang lukte dat, maar het dreigt nu een beetje mis te lopen.

Je zou het ook anders kunnen zeggen. Er is een vacuüm tussen de sport zelf en de bestuurders ervan. En waarschijnlijk ook een vacuüm tussen de sport en degenen, die daar over berichten, de verslaggevers. Het 'grote' publiek leeft in dat vacuüm en heeft nauwelijks nog idee van de mogelijke schoonheid of waarachtigheid van sport. Excuses voor de wat hoogdravende waardering van die sport, maar zolang autoracen met wrakken, telefoonboeken scheuren en domino-stenen-om-laten vallen aan populariteit winnen, zal ik de sport blijven verdedigen.

Hans van Wissen

Het jeugdwerk-garantieplan werkt gegarandeerd!

Over de politiek van de werkloosheid

Johannes van Leiden, geboren in 1928, begint op z'n zeventiende te werken in de scheepsbouw. Tot zijn vijfendertigste krijgt hij geen loonsverhoging. Hij is de slechtst betaalde metaalarbeider van Europa. Pas vanaf 1963 mogen de lonen gaan stijgen.

Hij zit bij zijn zuster, laten we haar Truus noemen, naar een vraaggesprek met minister De Koning te kijken. „De loonexplosie van 1963 moet uiteindelijk verantwoordelijk worden geacht voor alle economische problemen waar we nu mee kampen. En dan heb ik het met name over de hoge werkloosheid”, hoort Johannes de minister zeggen.

Johannes werd in 1981 bij Rijn Schelde Verolme buiten de poorten gezet. Afgedankt. Solliciteren heeft geen zin. Te oud. Nu is hij 58 en hoeft hij niet meer te solliciteren. De welvaart heeft hij alleen mogen ruiken.

John, de zoon van Johannes, geboren in 1949, heeft het beter gehad. Na de ambachtsschool ging hij op z'n vijftiende bij de Rotterdamse gemeentereiniging werken. Een vaste baan, een vast inkomen!

„De loonexplosie is niet de enige oorzaak van de huidige werkloosheid. Ook de gigantisch gestegen overheidsuitgaven zijn achteraf een ramp gebleken”, gaat minister De Koning verder. „Daarom moeten er de komende vier jaar 40.000 arbeidsplaatsen bij de overheid verdwijnen.” Vanmiddag kwam John de trap op. Rode ogen. „Ze hebben me ontslagen, verdomme!”

„De jeugdwerkloosheid heeft onze prioriteit”, rocht de televisie verder. „Daarom zullen we in deze regeerperiode voor jongeren onder de 21 ongeveer 50.000 deeltijdbanen bij de overheid creëren.” Jan, jaargang 1968, kleinzoon van Johannes, steekt trillend van woede zijn middelvinger op. „Kan ik goddomme werk gaan doen voor een hongerloon, waarvoor ze eerst m'n vader op straat hebben gezet!”

De minister: „Over vier jaar bestaat er dus bijna geen jeugdwerkloosheid meer. Dan heb ik gedaan wat ik kon doen als minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.”

Wanneer je minister De Koning het Jeugdwerkgarantie Plan hoort uitleggen, lijkt het allemaal rozegeur en maneschijn. Want wat voor kritiek kun je hebben op een plan dat alle werkloze jongeren een baan garandeert?

Het jeugdwerk-garantie plan

Wat houdt dat plan in? Wanneer je nog geen 21 jaar bent, krijg je, als je een half jaar werkloos bent, een deeltijdbaan aangeboden. Woon je zelfstandig, dan krijg je een 32-uursbaan. Woon je bij je ouders, dan heb je slechts recht op een 19-uursbaan. Je loon ligt vlak boven het bijstandsniveau. Volgens minister De

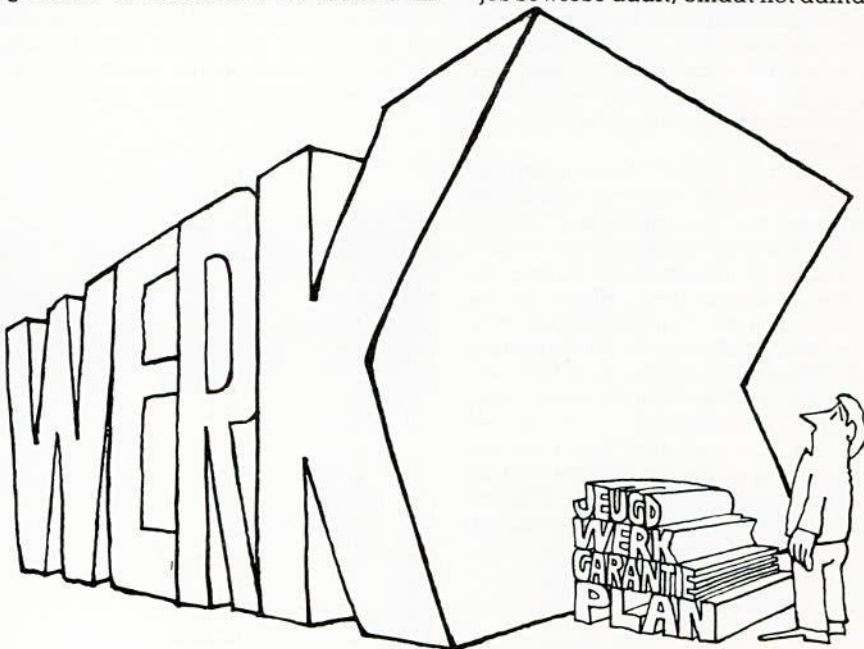
Koning is dat voldoende, jongeren weten wel beter. De arbeidsplaats die je krijgt aangeboden duurt minimaal een half jaar en maximaal een jaar. Heb je in die tijd geen ander werk kunnen vinden, dan moet de overheid je opnieuw een arbeidsplaats aanbieden. Tenzij je 21 jaar geworden bent. Dan laat de minister je gewoon werkloos.

De politiek van de werkloosheid

Vanaf het begin van de jaren zeventig is de werkloosheid in Nederland snel gestegen. Veel sneller dan in de meeste andere Westerse landen. In sommige landen – waaronder Zweden, Noorwegen en Oostenrijk – steeg de werkloosheid nauwelijks. De regeringen in die landen voerden dan ook een beleid dat er op gericht was bestaande werkgelegenheid te behouden en nieuwe ar-

beidsplaatsen te creëren. Nederlandse regeringen daarentegen deden niet veel meer dan bezuinigen op de overheidsuitgaven en loon matigen. De ministers-presidenten Van Agt en Lubbers wilden op die manier de bedrijfswinsten verhogen. Dat is gelukt: de winsten zijn weer op het niveau van de tijd dat er nog volledige werkgelegenheid was. Maar het recept werkt niet, de werkloosheid is massaal gebleven. En de politici in Den Haag zijn het er over eens dat de werkloosheid de komende tien, twintig jaar hoog zal blijven. We zullen moeten leren leven met massale werkloosheid, hoor ik ze regelmatig zeggen.

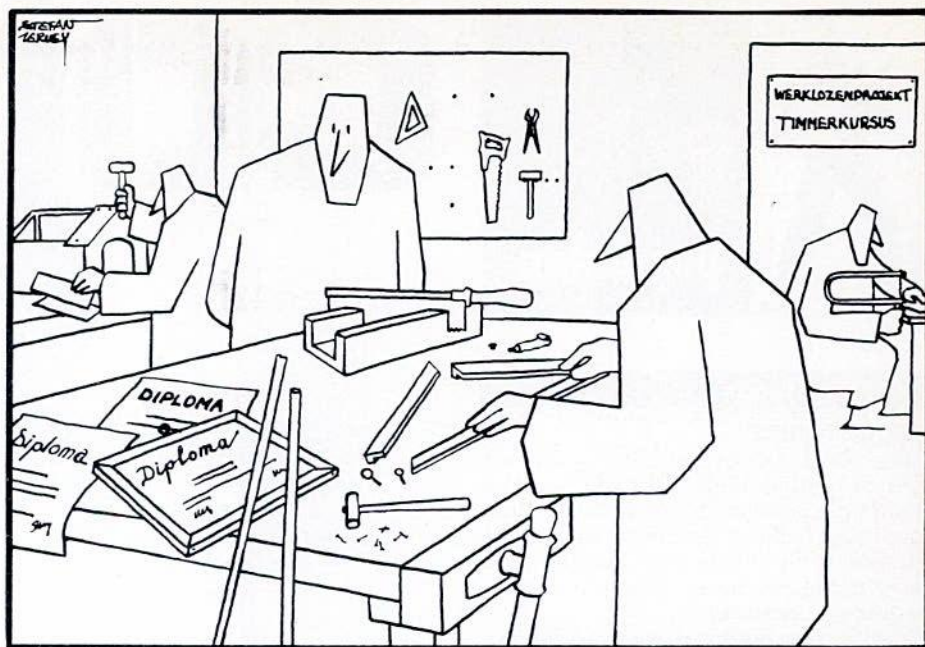
Tegen het ontslag van Johannes van Leiden heeft de toenmalige regering niets gedaan. De huidige regering ontslaat zijn zoon John. En kleinzoon Jan wordt tijdelijk tewerkgesteld op de plaats waar zijn vader zojuist is ontslagen. Hij ontvangt daarvoor minder dan het minimumloon. Hij krijgt geen scholing of andere begeleiding om zijn kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Neen, hij hoeft alleen maar werk te doen, wat voorheen een duurdere ambtenaar deed. De regering slaat twee vliegen in één klap: de jeugdwerkloosheid daalt, terwijl de staatsuitgaven en de (jeugd)lonen dalen. Máár, omdat deze regering bezuinigingen belangrijker vindt dan werkloosheidsbestrijding, daalt alleen de werkloosheid van jongeren onder de 21 jaar. Die tussen haakjes sowieso daalt, omdat het aantal jon-

geren onder de 21 jaar vanzelf afneemt. Voor werklozen ouder dan 21 jaar ziet de toekomst er somber uit. Bij de overheid verdwijnen de komende jaren 40.000 arbeidsplaatsen. En, zo blijkt uit de laatste Begroting van minister De Koning, de werkgelegenheidsprogramma's voor jongeren tot 25 jaar worden afgeschaft. Kortom, het jeugdwerg-garantieplan biedt jongeren geen enkel perspectief.

Wat dan wel?

Eén ding staat voor mij vast. De massale werkloosheid is niet een noodlot dat ons heeft getroffen, waar niets tegen te doen is, zoals minister De Koning ooit zei. Je hoeft alleen maar te kijken naar de lage werkloosheid in Zweden, Noorwegen en Oostenrijk. Krachtige vakbewegingen en sterke sociaal-democratische partijen in de regering hebben daar met succes een beleid bevochten dat er op was gericht de werkloosheid laag te houden. Regeringen in deze landen maakten de afgelopen vijftien jaar andere politieke keuzen dan achtereenvolgende Nederlandse kabinetten. Wij kunnen daarvan leren dat een andere politiek dan een politiek van het aanvaarden en zelfs in stand houden van massale werkloosheid mogelijk is. Concreet betekent een andere politieke keuze in de eerste plaats het massaal creëren van arbeidsplaatsen bij de overheid en de publieke dienstverlening. Ten tweede bemiddelt de overheid actief tussen de ondernemers die vacatures hebben en mensen die al jaren lang vergeefs een baan zoeken. Ten derde zal een regering scholingsprogramma's opzetten en leerarbeidsplaatsen creëren, zodat werklozen een beter perspectief wordt geboden. En ten vierde moet de staat werkgelegen-

heidsgaranties eisen van ondernemingen die investeringssubsidies ontvangen.

Zomaar vier politieke keuzen. In sommige landen worden ze gemaakt. De Nederlandse regering maakt ze niet: het kabinet Lubbers II kiest voor een politiek van de werkloosheid.

Conclusie

Nederland dreigt een land te worden met permanente massale werkloosheid. Dit is geen natuurnoodzakelijkheid of een noodlot, maar het rechtstreeks gevolg van een politiek van de werkloosheid: vanaf 1975 hebben achtereenvolgende regeringen de stijgende werkloosheid geaccepteerd. Bezuineringen op de overheidsuitgaven,

loonmatiging en hoge winsten voor ondernemingen hadden een hogere prioriteit dan werkloosheidsbestrijding. Sterker, regelmatig besloten regeringen de werkloosheid te laten stijgen om andere doelstellingen te bereiken.

Het jeugdwerg-garantieplan van minister De Koning breekt niet met de politiek van de werkloosheid. Hoewel het plan de werkloosheid van mensen onder de 21 jaar verlaagt, biedt het werkloze jongeren niet meer dan een onderbreking van hun werkloosheid.

Nee, het jeugdwerg-garantieplan biedt jongeren geen enkel perspectief. Maar het werkt gegarandeerd!

Wessel Visser

Raadslieden - waar en wie

Bureau

Harderwijk
't Harde
Schaarsbergen
Den Haag
Utrecht
Seedorf (BRD)
Nijmegen
Seedorf (BRD)
Assen
Steenwijk
Breda
Arnhem
Oirschot
Hesepe (BRD)
Schaarsbergen
Den Helder/Amsterdam
Amersfoort
Blomberg (BRD)
Amsterdam

Naam

R. O. (Ronald) Battes
L. J. H. (Lex) Beekers
E. Y. (Ellen) Bremer
K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer
M. (Metske) Dekkinga
J. (Jan) Duijnhouwer
J. J. H. (Hans) Floris
R. P. (Rob) Geene
W. H. (Wil) Gerards
W. H. (Wim) Heij
C. H. (Kees) v.d. Hilst
C. C. (Tineke) Hundling
S. P. J. (Stef) Kessels
F. G. (Frits) v.d. Kolk
B. J. T. (Ben) v.d. Linden
L. A. (Anuscka) de Man
B. M. (Beernoud) Moojen
J. G. J. (Jan) Nauts
H. (Hans) Schonk

Telefoon kantoor

03410-23911, tst. 2532
05255-2727, tst. 2087
085-457311, tst. 2123
070-166424/166425
030-910266, tst. 243
09-4942814011, tst. 348
080-228200, tst. 145
09-4942814011, tst. 243
05920-58499
05210-15422, tst. 2643
076-273341
085-457311, tst. 2123
040-352913
09-4954613071, tst. 334
085-457311, tst. 2774
020-5551251
033-638622, tst. 3290
09-4952357600, tst. 259
020-5551251

Telefoon huis

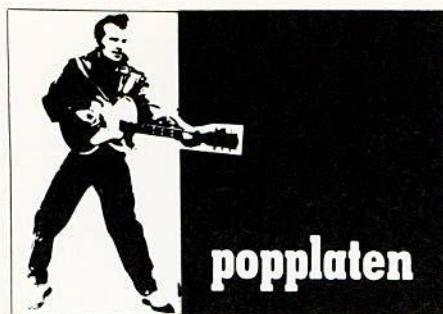
03417-56628
077-662133
085-211105
03480-14787
033-803142
09-494284647
04132-66346
09-4942812470
05927-12812
05210-13657
013-676578
020-717992
04760-74188
09-4925558140
04936-5844
02206-3073
035-234907
09-4952356621
075-178421

Hoofdraadsman
Stafradsman
Coornherthuis
(vormingswerker)
(vormingswerker)

J. F. (Joos) Sinke
F. (Frank) Spoelstra
W. (Wim) Reinders
J. (Jacques) v.d. Blink
J. (Jan) den Boer

03404-14436
03404-14436
03404-14060
03404-14060
03404-14060

03430-15597
-
-
-
-

Talking Heads

TRUE STORIES

Deze plaat is een veredelde soundtrack van de gelijknamige, door voorman David Byrne geregisseerde, film. De plaat geeft de Talking Heads-versie van de liedjes weer. In de film worden deze voor het merendeel uitgevoerd door de acteurs en actrices.

True Stories borduurt voort op het patroon dat op de Lp 'Little Creatures' voor het eerst te vinden is. Eenvoudige recht-toe-recht-aan liedjes.

Bij 'Little Creatures' was het verrassingseffect van een zo drastische muzikale omschakeling één van de factoren die mede bepalend was voor het succes van deze plaat. Dat effect blijft bij 'True Stories' uiteraard achterwege.

Dat verklaart echter niet waarom ik dit

TALKING HEADS

de slechtste Talking Heads-Lp tot nu toe vind. De reden daarvoor moet gezocht worden in de matheid van het merendeel van de liedjes. De plaat sprankelt niet. Of dat nu komt doordat de liedjes oorspronkelijk voor een film zijn geschreven of door een creatieve uitputting van de groepsleden laat ik in het midden. Overeind blijft staan dat deze plaat vlak klinkt en weinig bezieling te horen geeft. Slechts 'Radio Head' en de prachtige ballad 'Dream Operator' halen het niveau van vroeger werk. De rest is middelmatig. Ik troost me met de gedachte dat ook de Talking Heads, nadat ze tien jaar lang kwaliteitsproducten hebben afgeleverd, uit kunnen glijden. Volgende keer beter.

Sam Cooke

THE MAN AND HIS MUSIC

Sam Cooke begon z'n carrière als gos-

SAM COOKE

THE MAN AND HIS MUSIC

pelzanger. In dit genre had hij met de groep 'The Soul Stirrers' veel succes. Sam had de ambitie om ook buiten het gospel-circuit bekend te worden. Hij ging zich dan ook midden jaren-50 bezighouden met de wereldlijke popmuziek. Het resultaat is te vinden op deze verzamel-LP. Het is een dubbelaar met 28 pareltjes. Aanleiding voor het opnieuw uitbrengen van Cooke's werk is ongetwijfeld het succes van 'Wonderful World'. Dankzij de reclamemakers van 'Levi's' werd dit nummer na 25 jaar opnieuw een hit.

De tenor van Cooke herken je uit duizenden. Z'n stem is, dankzij de helderheid en sensualiteit, vooral geschikt voor ballads. Daarmee heeft hij dan ook zijn grootste successen behaald. Nummers als 'You Send Me' en 'A change is gonna come' ken je ongetwijfeld als je ze hoort.

Daarnaast heeft Sam Cooke ook veel opgewekte liedjes gemaakt. En deze zijn nauwelijks minder bekend dan z'n ballads. Songs als 'Another Saturday-night', 'Twistin' the Night away' en 'Everybody loves to Cha-Cha' behoren tot de klassiekers van de popmuziek.

Typerend voor de muziek van Sam Cooke is dat ieder liedje je onmiddellijk te pakken heeft. Je blijft het zingen en wordt er door opgevrolijkt.

De 'King of Soul' is helaas in 1964 omgekomen, gelukkig heeft hij ons een prachtige erfenis nagelaten.

de aboriginals (de oorspronkelijke bevolking van Australië). Zij geloven dat de aarde 'bij elkaar gedroomd' wordt door hogere wezens. Dat verklaart tevens waarom de hoefoto aboriginals toont.

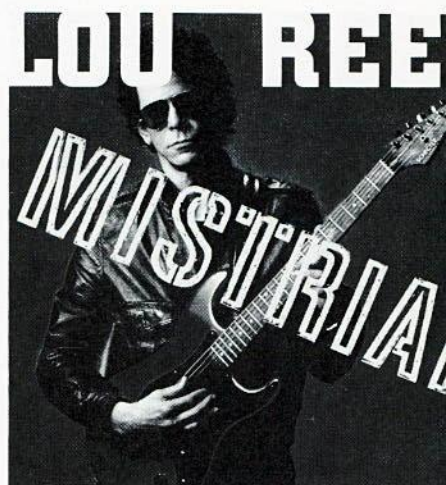
Je moet de wurgers nageven dat je meteen hoort met wiens muziek je te maken hebt. Ze hebben een zeer eigen geluid, maar blijven mij te angstvallig binnen dat geluid. Neem nou het ook op single uitgekomen 'Always the Sun'. Typisch Strangleriaans: melodieuze en ietwat broeierig, met orgeltje, zware bas en de typische stem van zanger Hugh Cornwell. En zo zijn eigenlijk alle songs op dit album. Voorspelbaarheid heeft natuurlijk ook voordelen. Je weet waar je aan toe bent, je koopt geen kat in de zak.

Daarnaast steken de teksten van 'The

The Strangers

DREAMTIME

De titel van deze LP heeft te maken met

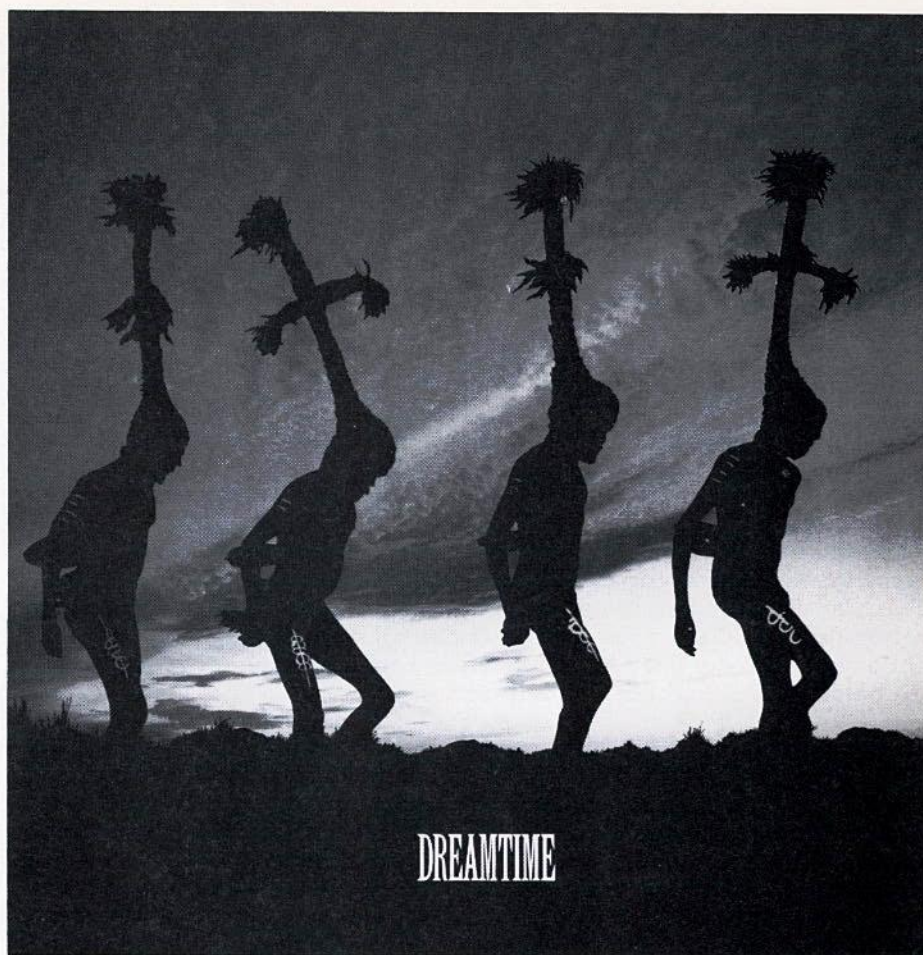
Stranglers' met kop en schouders boven de gemiddelde popsong uit en dat is ook wat waard. De teksten zijn somber, maar vooral cynisch. Luister bijvoorbeeld maar eens naar 'Big in America'. Tot slot is het verhaal op de achterzijde van de hoes het vermelden waard. Een aboriginal legt daarin uit hoe hij over zichzelf en de wereld denkt. Heel interessant. Maar ja, bij LP's gaat het toch nog altijd om de muziek en helaas kan ik die bij 'The Stranglers' wel dromen.

Lou Reed

MISTRIAL

De oude meester gaat gewoon door. Ook 'Mistrial' staat weer borg voor vele uren muziekgenot.

Reed wisselt felle bijtende nummers als 'Spit it out' en 'Video Violence' af met prachtige melodieuze ballads zoals 'Don't hurt a Woman' en 'Tell it to Your Heart'. Die afwisseling komt op al zijn LP's voor. Toch valt hij niet in herhaling. Hij voelt het tijdsgewricht perfect aan en kan dat ook in z'n muziek en teksten overbrengen. Zo behandelt het bovengenoemde 'Video Violence' tegen de achtergrond van een oneindig herhaald melodielijntje de TV-verslaving. En in 'The Original Wrapper' vertolkt hij in een fabelachtig snelle rap de scha-

duwzijden van de hedendaagse (Amerikaanse) maatschappij.

Op deze LP wordt gebruik gemaakt van geprogrammeerde drums en Power-Guitars wier geluid doet denken aan mitrailleur. Beide zijn bij mijn weten nieuw in het werk van Reed. Met z'n karakteristieke gebroken stem reikt hij op deze LP tot ongekende hoogte in de

ballad 'Tell it to your Heart'. Fantastisch refrein en met veel gevoel gezongen. De enige dissonant bij deze plaat vind ik de hoes. Walgelijk. Gelukkig dekt in dit geval de vlag de lading niet. Wie wil weten wat Rock & Roll is, moet snel 'Mistrial' kopen.

Albert Greven

Kerk in Argentinië woedend omdat gescheiden man weer mag trouwen

BUENOS AIRES (Reuter, APP) - Het hooggerechtshof in Argentinië heeft met een omstreden beslissing de weg vrijgemaakt voor een liberaal wetgeving rond echtscheiding. De kerk in het overwegend rooms-katholieke land is woedend over deze beslissing.

Het hof vonniste donderdag dat een man na zijn scheiding opnieuw mag trouwen. De wet in Argentinië geeft wel de ruimte een huwelijk te verbreken maar verbiedt het nog om daarna opnieuw te trouwen. Het hof heeft deze wetgeving met twee stemmen verworpen.

het besluit „een anti-democratisch misbruik van macht“. „De drie stemmen, die niet de wil van het volk vertegenwoordigen, hebben een fatale klap toegebracht aan de grondvesten van het Argentijnse gezin.“ De bond van katholieke advocaten zei te vrezen voor een regering van rechters.

Het hooggerechtshof vindt het niet juist dat er betere wetgeving komt om de scheiding te regelen dan de onvolwaardige wet die nu wordt gehanteerd. De rechters pleiten daarmee druk op de senaat om een volgend voorstel te aanvaarden.

al in augustus aangenomen. Volgens politieke waarnemers houdt de senaat de wet vast tot het bezoek dat de paus in augustus aan Argentinië zal brengen. Verwacht wordt echter dat ook zonder nieuwe wetgeving makkelijker zal worden te trouwen na deze scheiding, dat de lagere rechterlijke instanties ook sneller toestemming geven.

Ogeknijpt voor u

EGO staat in aanzien

(Uit: Trouw 29-11-'86)

Dit is al de tweede keer binnen enkele jaren dat de Argentijnse RK-kerk zich hevig opwindt... De eerst maal wonden de bisschoppen zich op door enthousiast de wapens te zegenen in de Falkland-oorlog en de zijde te kiezen van thans wegens wandaden veroordeelde generaals...

Errobé

Werkt de nucleaire trekker?

Soms verschijnt er een boek waarvan je zegt, goh, dat is niet oninteressant. In 1985 is dat gebeurd, met het boek 'The Button - The nuclear trigger, does it work?' van Daniel Ford. In het Engels, en ik geef toe dat zo iets voor veel mensen een bezwaar is. Aan de andere kant moet ik zeggen dat er sinds kort een pocketuitgave is, die voor een gulden of vijftien in de betere boekhandel te koop is.

The Button gaat over de Amerikaanse kernwapens. In Nederland kennen we die ook, er is genoeg te doen geweest over de kruisraketten en over de Pershing-II's. Die Pershings trouwens, meldt Ford, kunnen vanuit West-Europa in een minuut of zeven Moskou bereiken. Dit houdt in dat de Sovjet-Unie nauwelijks of geen tijd heeft om op een kernaanval te reageren. Wat dit betekent, zal in dit artikel blijken.

In Nederland kennen we de Amerikaanse wapens overigens niet alleen in de vorm van kruisraketten. We spreken hier ook wel over de Amerikaanse atoomparaplus. Daarmee wordt bedoeld dat wanneer West-Europa vanuit de Sovjet-Unie zou worden aangevallen, de Verenigde Staten, zo er in Europa kernwapens zouden worden ingezet, niet zouden aarzelen om ook hun intercontinentale raketten in te zetten ter bescherming van ons Europeanen.

Aan de goede werking van die atoomparaplu wordt wel eens getwijfeld. Officieel zeggen de Amerikanen altijd, dat ze hun lot verbinden aan dat van de andere leden van de Navo. Maar een aantal jaren geleden heeft de voormalige minister van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten, Henri Kissinger, in Brussel al eens gezegd, dat dit nog maar zeer de vraag is.

Uit het boek van Daniel Ford blijkt nergens, dat in de politieke en militaire leiding van de Verenigde Staten ook maar eventjes aan Europa wordt gedacht, wanneer het om een conflict met de Sovjet-Unie gaat. Ja, de mogelijkheid wordt niet uitgesloten dat een conflict tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie met kernwapens zal worden uitgevochten nádat er een oorlog in Europa is ontstaan. Maar uit geen enkele uitspraak blijkt ook maar dat die oorlog ontstaat omdat de Sovjet-Unie West-Europa heeft aangevallen. Nee, waar het om gaat is, wat de VS zullen doen, als hun eigen grondgebied wordt bedreigd.

Het koffertje

Om zich te verweren tegen een aanval van de Sovjet-Unie, hebben de VS een

uitgebreid en ingewikkeld verdedigingssysteem opgebouwd, Norad - North American Aerospace Defense Command, het Commando voor de verdediging in lucht en ruimte van Noord-Amerika.

Het boek van Ford gaat voornamelijk over dit Norad, en alle activiteiten die daarmee samenhangen. Die nevenactiviteiten strekken zich uit van het koffertje dat altijd achter de Amerikaanse president wordt aangedragen tot aan raketbases in Turkije.

Over dat koffertje, waarvan iedereen altijd denkt dat daar nu de KNOP in zit die de Amerikaanse kernraketten de lucht in stuurt, vertelt Daniel Ford ons, dat er helemaal geen knop in zit. Er zit een soort gebruiksaanwijzing voor de derde wereldoorlog in. Een gebruiksaanwijzing die de president in enkele tientallen pagina's de diverse keuzemogelijkheden laat zien die hij heeft in het geval van een nucleaire aanval op de VS. Er zijn nogal wat keuzes, variërend van een reactie op het bericht dat de leiders van de Sovjet-Unie hun schuilkelders in Moskou hebben betrokken (wat zo goed als zeker betekent dat ze een aanval zullen gaan plegen) tot de mogelijke reactie op het bericht dat er raketten onderweg zijn naar Amerikaans grondgebied.

In het eerste geval kan de Amerikaanse president kiezen tussen ook in de schuilkelder duiken en met zijn staf bespreken hoe het nu verder moet (bijvoorbeeld contact opnemen met Moskou via de zogenaamde hot line, om te zien of er nog te onderhandelen valt) of om zo snel mogelijk te vertrekken in de richting van zijn vliegende commandopost, die altijd zo dicht mogelijk bij zijn verblijfplaats gestationeerd staat (wat moeilijk is in het geval de Sovjet-Unie één of meer raketten in de richting van Washington afvuurt, vanaf een onderzeeër voor de Amerikaanse oostkust - zo'n raket is binnen tien minuten in Washington, en in die tijd valt er voor de president vanuit het Witte Huis nauwelijks in zijn helicopter te komen).

Slechte verbindingen

Men gaat er van uit, aldus Ford, dat een oorlog niet van de ene op de andere minuut zal uitbreken. Eerst zal gedurende enige maanden, weken of dagen de spanning toenemen, en pas dan komt het tot schermutselingen.

Maar wat betreft de Amerikaanse kernwapens is de conclusie van Ford - en hij onderbouwt die met vele uitspraken van verantwoordelijke militaire leiders - dat die in een zo vroeg mogelijk stadium zullen worden gelanceerd. Wachten op de zekerheid dat er Sovjet-raketten onderweg zijn naar de VS is veel te gevaarlijk. Aan de hand van tientallen voorbeelden laat Ford zien, dat de Amerikaanse verdedigingsorganisatie niet in staat zal zijn om goed te reageren, wanneer men met het afschieten van de raketten wacht totdat men zeker weet dat die van de Sovjet-Unie onderweg zijn. De verbindingen met de Amerikaanse satellieten die moeten waarne-

men wanneer de Russische raketten gelanceerd worden, bijvoorbeeld, zijn belabberd. In Australië, schrijft Ford, staat één van de belangrijkste verbindingstations nagenoeg onbewaakt in de open lucht. En als er dan al een bericht doorkomt, moet het in de VS via commerciële telefoonlijnen doorgebeld worden – wat ook tot de nodige storingen kan leiden.

De radarstations rond de VS zelf, die als tweede en definitieve waarschuwingspost dienen, werken grotendeels ook al belabberd. Bovendien zijn ze niet echt in staat om te zien of er nu één, tien of honderd raketten aankomen – wat nogal kan uitmaken bij het bepalen van de reactie. Maar stel je voor dat er wordt gereageerd op een vals alarm, zoals een keer is gegeven toen het radarstation bij Thule, op Groenland, alarm sloeg toen het de opkomende maan in zijn vizier kreeg? Of die keer in juni 1980, toen één van de tientallen computers van Norad in de war raakte en eerst de komst van twee, en even later van nog meer Russische raketten meldde. De bemanningen van een aantal B-52 met kernwapens hadden hun motoren al draaiend toen bleek, dat geen enkele waarschuwingspost, noch radar- noch radio-afluisterapparatuur had gezien wat de computer dacht dat er te zien was.

Dit laatste is eigenlijk waar het boek van Daniel Ford over gaat: het heel of half falen van de apparatuur. Sleepantennes die bij onrustig weer achter vliegtuigen vandaan vallen, zodat de Amerikaanse onderzeeërs niet meer per radio bereikbaar zijn, apparatuur die al bij aankoop verouderd is, omdat tussen het aankoopbesluit, de datum van de definitieve bestelling en de afleveringsdatum van elektronische apparatuur soms tien jaar verloopt. Verbindingsfouten ook, zoals die waarmee Ford zijn boek begint, van de commandant van Norad, die even zal laten zien hoe hij per telefoon altijd in directe verbinding staat met het Witte Huis. Op verzoek van Bell neemt de generaal de telefoon op – en er gebeurt niets!

Als eerste aanvallen

Ruim tweehonderd bladzijden lang laat Ford zien, dat noch de mens, noch de organisatie, noch de apparatuur in staat zijn om binnen vijftien minuten op een kernaanval te reageren. Dat brengt hem tot de conclusie, dat er maar één oplossing is: als eerste aanvallen. En het merendeel van de militaire leiders van de VS die hij aan het woord laat, geeft ook toe dat dit de bedoeling is. Fords conclusie is, dat kernwapens eigenlijk geen nut hebben behalve als afschrikking. En dat die afschrikking al goed gewaarborgd is met enkele tientallen, misschien een paar honderd kernwapens op het Amerikaanse vasteland – in plaats van de duizenden die nu in de VS en andere landen van de Navo zijn opgesteld. En voor het geval de VS dan echt en fiks willen terugslaan, kan dat altijd met de raketten

Bekroonde tekening

Eind 1986 organiseerde de Nederlandse Cartoonistenvereniging 'De Tulp' in Amsterdam voor de vierde keer een cartoonfestival ('huilen van het lachen...') met een wedstrijd en een tentoonstelling.

Meer dan driehonderd cartoonisten uit 28 landen stuurden voor de wedstrijd zo'n zevenhonderd werkstukken in. Een jury selecteerde 99 cartoons voor de expositie en bekroonde vervolgens de beste prenten.

De eerste prijs ging naar de Engelsman Roland Fiddy, de tweede naar een Nederlander, de derde was voor de Belg Paul Verschaeren en de vierde voor de Rus Igor Smirnow.

Onze vaste tekenaar Willy Lohmann was de Nederlander die zijn ingediende cartoon gewaardeerd zag met de tweede prijs. De bekroonde prent (een vogelverschrikker die zijn jas openspreidt tot grote schrik van een juist passerend preuts meisje uit Spakenburg) willen wij de EGO-lezers niet onthouden. En, langs deze weg, willen we tevens Willy onze gelukwensen doen toekomen voor dit (zoveelste) blijk van internationale erkenning.

Redaktie

vanaf onderzeeërs, die immers onkwetsbaar zijn.

Een kernoorlog, zo schrijft Ford, kan nooit anders worden dan een totale oorlog, omdat de reactietijd bij een aanval, van welke kant dan ook, toch al te kort is, zodat er geen enkele mogelijkheid tot politieke contacten tussen de partijen overblijft – als de politieke leiding de eerste klap al overleeft.

Het boek van Ford is eigenlijk weinig opwekkend. Maar het verslag dat hij geeft van zijn speurtocht langs diverse installaties, van zijn gesprekken met militaire en burgerdeskundigen, is zo

fascinerend dat je, of je wilt of niet, wel gaat meedenken met de mensen die uiteindelijk de beslissing moeten nemen. Of je dan tot dezelfde slotsom komt, ligt natuurlijk aan de lezer.

Het boek van Daniel Ford is zo goed geschreven en zo goed en uitgebreid gedocumenteerd, dat het een Nederlandse vertaling meer dan verdient. Maar met een woordenboekje en een beetje doorzettingsvermogen kom je natuurlijk ook een heel eind, als je wilt weten hoe de VS, strompelend en struikelend, aan de derde wereldoorlog zullen beginnen.

Jan Stoof

Mosquito Coast

Roerend portret van eigentijdse idealist

De Australische regisseur Peter Weir boert goed in Amerika. Na zijn zeer succesvolle thriller 'Witness' maakte hij 'Mosquito Coast', en opnieuw blijkt hij midden in de roos te hebben geschoten. Nu heeft hij het met zijn hoofdrolspeler uit beide films, Harrison Ford, natuurlijk uitstekend getroffen. Ford heeft iets onbedorvens, en hij past daardoor feilloos in de sfeer die de films van Weir ademen. Weir neemt stelling met z'n onderwerpen. Dat deed hij in 'Gallipoli' en 'The year of living dangerously' en dat doet hij opnieuw in 'Mosquito coast'.

Hoofdpersoon in deze meeslepende avonturenfilm, die elke kijker met enige nuance hevig aan het denken zal zetten, is de uitvinder Allie Fox. Allie is een begenadigd man die in een land als Amerika heel rijk zou kunnen worden als hij zijn ideeën commercieel aan de man zou brengen. Maar Allie is zo'n type niet. Die hele commercie is hem juist een doorn in het oog. Hij walgt van de consumptiemaatschappij die drijft op geschapen behoeften, en hij droomt ervan om als een soort moderne Robinson Crusoe ergens in een onontgonnen gebied opnieuw te beginnen en te bewijzen dat een mens alles wat hij nodig heeft, zelf kan bedenken en maken. Allie heeft het geluk dat hij getrouwd is met een vrouw die haar man in alles volgt. Niet omdat ze zo dociel is, maar omdat ze in hem gelooft. Ook Allie's kinderen, de zoons van veertien en twaalf en de iets jongere tweeling-meisjes, kijken tegen hun vrolijke, enthousiaste vader op en vertrouwen hem blindelings. Wanneer Allie dan ook op een ochtend de gezamenlijke bezittingen in een

vrachtwagentje laadt en zegt: „We gaan weg, zwaai Amerika maar gedag“, raakt niemand in paniek. Ze doen wat paps zegt, zwaaien enthousiast vanaf de boot naar de steeds vager wordende skyline en verheugen zich op hun nieuwe bestaan. Op de boot ontmoeten ze een missionaris en zijn gezin. Deze ontmoeting zal zich later in het verhaal op een dramatische manier herhalen.

Na een tocht zonder moeilijkheden komt het gezin aan in de 'stad' die Allie heeft gekocht. Het blijkt een verzameling planken hutjes, bewoond door een groepje zwarte, vriendelijke mensen die al snel in de ban raken van die blanke die zoveel plannen heeft en hun dorp langzaam maar zeker omtovert tot een respectabele nederzetting, voorzien van allerlei tot dan toe onbekende gemakken en voorzieningen. Dan besluit Allie om een idee, dat hij in Amerika op kleine schaal had beproefd, hier midden in de wildernis op grote schaal uit te gaan voeren: hij gaat een ijsfabriek bouwen. Op grond van een heel eenvoudig principe weet hij de

bevolking van blokken ijs te voorzien en de nederzetting floreert binnen de kortste keren.

Maar het gaat Allie te gesmeerd: hij zoekt nieuwe uitdagingen. Hij besluit om het ijs, als een soort moderne Messias met een alternatieve boodschap, te gaan aanbieden aan de Indianen die hoog in de bergen wonen en die nog nooit een blanke hebben gezien. Die tocht brengt een ommekeer teweeg in het bestaan van Allie en zijn gezin. De zoons kunnen de klim nauwelijks volhouden, en wanneer het gezelschap eindelijk bij de Indianen arriveert, blijkt het zorgvuldig in bladeren verpakte ijs toch volledig gesmolten te zijn.

Ook ontdekt Allie dat er bij de Indianen drie andere blanken verblijven. Hij denkt dat ze gevangen worden gehouden en biedt hen aan om te ontsnappen en zijn spoor te volgen. Maar dat blijkt de tweede misrekening: de blanken zijn pure misdadigers die wanneer ze in Allie's dorp arriveren, met hun wapens het gezin en de andere inwoners beginnen te terroriseren. Allie's vrouw dreigt lastig gevallen te worden, de kinderen zijn doodsbang. Dan lokt Allie de drie in de ijsfabriek, met het plan hen daar te laten omkomen door de vrijgekomen gassen. Maar de bandieten schieten in hun doodsangst van binnenuit de wanden van het gebouw kapot waarna een afgrijselijke explosie volgt. In feite is dit het einde van Allie's droom. Want de rivier is zo vervuild door de chemische stoffen die uit de fabriek in het water zijn gestroomd na de ontploffing, dat het gezin moet vertrekken. De moeder en de kinderen willen terug naar Amerika. Allie sluit zijn ogen voor de realiteit en zegt, dat Amerika door een kernexplosie is weggevaagd. Dat brengt een onherstelbare breuk teweeg tussen de vader en zijn gezin. Als een treurig hoopje wrakhout dobberen ze met hun scheepje door de groene hel, overleven nog een wilde storm en arriveren uiteindelijk in het dorp van de missionaris...

Mosquito Coast is een zeer actuele film, omdat hij de gevoelens vertolkt van al die miljoenen mensen die ook allang in de gaten hebben dat we er met z'n allen een potje van hebben gemaakt, en dat we de kans zouden moeten krijgen om met een schone lei te beginnen. Maar tegelijk laat deze film zien dat de demonen waar Allie voor op de vlucht is, overal schuilen. Een optimistische film is 't dus niet, maar wel een ongelooflijk boeiende ervaring. Het langzaam maar zeker opbouwen van het dorp, en vooral van de ijsfabriek midden in de jungle, is iets dat je nooit meer vergeet. Er wordt schitterend geacteerd door Harrison Ford als Allie, en Helen Mirren als zijn loyale vrouw. Opnamen werden gemaakt in Honduras. Paul Schrader schreef het scenario naar een roman van Paul Theroux.

Leo van Opzeeland

Harrison Ford en Helen Mirren in 'Mosquito Coast'

film in 't kort

Mona Lisa

Vorig jaar werd de Britse acteur Bob Hoskins in Cannes bekroond met de prijs voor de beste acteur naar aanleiding van zijn rol in *Mona Lisa*, van regisseur Neil Jordan. Hoskins speelt in deze kleine gangsterfilm een underdog. Hij wordt door z'n criminele superieuren misbruikt, en draait de bak in door hun toedoen. Wanneer hij na zeven jaar vrijkomt, krijgt hij als troost een baantje: hij

Michael Caine en Cathy Tyson in 'Mona Lisa'

mag de dure callgirl Simone naar haar verschillende adressen rijden. Maar George (Hoskins) is in wezen geen slechte vent, en Simone blijkt ook nog niet helemaal verdorven te zijn. Ze vraagt George om haar vriendin voor haar te zoeken. George, inmiddels verliefd op Simone, slaagt erin om het meisje te vinden en ontdekt pas dan, dat Simone lesbisch is. Opnieuw voelt hij zich misbruikt, maar na het geweldadige slot van de film ziet de toekomst er voor hem toch redelijk rooskleurig uit, doordat het contact met zijn dochter steeds beter wordt. Er wordt in deze film superieur geacteerd. Hoskins verdient z'n prijs zonder meer, maar ook Michael Caine en Cathy Tyson verdienen applaus. Een vriendelijke gangsterfilm. Gek, maar 't kan toch.

The sure thing

Tussen de stroom vervelende en voor-spelbare tienerfilms uit Amerika zit af en toe een aardige. Neem nu *The sure thing*. Gib en Lance zijn vrienden. Na hun middelbare school gaan ze naar verschillende universiteiten. Gib wordt verliefd op de keurige Alison, maar die is verloofd. Haar verloofde woont in Californië, waar ook Lance studeert. Lance vraagt of Gib met Kerstmis komt, want hij heeft een prachtmeid voor hem versierd. Alison en Gib besluiten samen te reizen. Gib ontmoet Lance en het meisje in kwestie, en Alison ziet haar

Anthony Edwards in 'The sure thing'

verloofde terug. Maar dan is er onderweg al teveel gebeurd, en uiteindelijk laat Gib de mooie blonde stoeipoes voor wat ze is, Alison geeft haar oppassende verloofde een oplawaai en ze besluiten het er samen op te wagen. Verhaaltje van niks, dertien in een dozijn, maar heel origineel van dialogen, helemaal van deze tijd en ongelooflijk swingend geacteerd, met name door nieuwkomer (en blijver, let op mijn woorden!) John Cusack als Gib. Regie was van voormalige schoonzoons van Archie Bunker, 'Meathead' Rob Reiner. Leuk!

Jumping Jack Flash

In 'The color purple' kreeg ze haar grote kans, en ze greep hem. Al was de film niet in alle opzichten geslaagd, voor Whoopi Goldberg betekende hij een

Whoopi Goldberg en Jeroen Krabbé in 'Jumping Jack Flash'

grote doorbraak. Zij werd als eerste zwarte vrouw genomineerd voor een Oscar, en vanaf dat moment had ze geen gebrek aan werk. In *Jumping Jack Flash* speelt ze een meisje dat bij een bank een saai baan heeft aan een computer, tot ze op een dag via haar beeldschermje een kreet om hulp krijgt doorgespeeld van een geheim agent die achter het ijzeren gordijn wordt vastgehouden. Er volgt een ingewikkelde serie gebeurtenissen en uiteindelijk vertoont Jack zich aan Whoopi. Goldberg krijgt de gelegenheid om haar komisch talent te laten zien en dat doet ze, maar ik heb toch het gevoel dat de film snel in elkaar is gezet om haar succes uit te buiten. Jeroen Krabbé speelt een kleine rol als bandiet die later dood in de haven dobbert. Regie was van Penny Marshall.

Blonde Dolly

Uit België komt de hoofdrolspeelster

van de nieuwe Nederlandse speelfilm *Blonde Dolly*, geregisseerd door Jonne Severijn. Hilde van Mieghem speelde eerder tegenover Thom Hoffman in de televisie-serie *Het wassende water*. *Blonde Dolly* is gebaseerd op het leven van Sybille Niemans, een Amsterdams meisje dat zich via de prostitutie wist op te werken tot de hoogste kringen. Een soort Nederlandse Christine Keeler, alleen liep het met haar dramatischer af: doordat ze zoveel wist van allerlei over-

Hilde van Mieghem in 'Blonde Dolly'

heidsdienaren, werd ze op 30 oktober 1959 in Den Haag vermoord. Peter Tuinman speelt de rol van Cremer, een kunsthedelaar die verliefd wordt op Dolly, maar pas later ontdekt dat ze ondanks haar intellectuele belangstelling, als raamhoer haar geld verdient. Mooie heftige emoties, en een knappe prestatie van de ambitieuze Hilde, die mikt op een internationale carrière.

Videotip

Van de Amerikaanse komiek Chevy Chase kwamen kortgeleden een aantal films op video uit, die hem stuk voor stuk royaal de ruimte geven om te laten zien wat hij als grappenmaker waard is. Persoonlijke voorkeur van mijn kant gaat uit naar *Spies like us*, maar let u ook op *National lampoons vacation*, *Deal of the century*, *Under the rainbow* en *National lampoons European vacation*. Warner Home Video.

L.v.O.

"VAAK WORD JE ZONDER
REDENEN IN DE GEVANGENIS
GEGOOID, PA!"

WIE ZWIJGT
MOET MAAR
VOELEN!

"ZULLEN WE VOOR ZO'N
GEVANGENE TOCH MAAR
EEN BRIEFJE SCHRIJVEN?"

ZE WETEN
DAT JE
BESTAAT!
HOE KAN DAT?

AMNESTY
INTERNATIO-
NAL
VADER
& ZON

"MISSCHIEN KUNNEN WE NOG
MÉER GEVANGENEN SCHRIJVEN,
JONGEN"

JE BENT VRIJ !!!
VOOR ONS IS
DE LOL
ER
AF!

ZÓ VLOT GAAT HET JAMMER GENOEG NIET ALTIJD — MAAR 'T WERKT WÈL...

AMNESTY KOMT OP VOOR MENSEN DIE GEVANGEN GEZET, GESLAGEN
EN GEMARTELD WORDEN OMDAT ZE ER EEN ANDERE MENING OP NA HOUDEN.
LAAT DIT NIET GEBEUREN! PAK JE PEN EN WORD LID!

gedicht

Nevenstaand gedicht 'Namen' werd geschreven door de in Nederland woonachtige Sawitri Saharso (geb. 1956). Een van haar ouders is Indonesisch. Ze werkt op dit moment aan een universiteit waar ze zich bezighoudt met onderwijs en etnische verhoudingen. Ze schreef dit gedicht speciaal voor de bundel 'Wind ademt in zijn eentje'. Poëzie uit Indonesië, Oost-Timor en Nederland'.

In deze bundel treft men naast gedichten met een duidelijk sociaal-politiek engagement ook volkspoëzie, liefdespoëzie, gedichten over de natuur en het dagelijks leven. De dertig gedichten zijn overwegend tweetalig afgedrukt. De gerubriceerde gedichten worden vooraf gegaan door inleidende informatieve teksten. De achtergrondinformatie in 'Wind ademt in zijn eentje' heeft betrekking op Indonesië als ex-kolonie, Indonesië als ontwikkelingsland, de functie van poëzie en muziek in Indonesië, Molukse jongeren in Nederland en de oorlog op Oost-Timor. Het boek is een onderwijssuitgave, waar ook de individuele liefhebber van poëzie veel plezier aan zal beleven.

De bundel 'Wind ademt in zijn eentje' onder redactie van Ida Sjouwerman e.a. is een uitgave van de Geus te Breda. Prijs f 16,90.

NAMEN

Soms noemen ze me half
En vinden ze me niet echt genoeg
Te gewoon
Of toch anders?
Gereduceerd tot een exotisch ding
'Het lijkt wel een Japanner!'
Ik, geboren en getogen Amsterdammer.
Maar dat willen ze niet weten
als ze vragen: waar kom je vandaan?
Sommigen zeggen dat ik me zwart moet noemen
Ben ik dat?
Misschien, ik ben zoveel
Van her en der verzameld
Maar toch: ik ben er
Hier en nu
En voor mij ben ik natuurlijk mezelf
gewoon, echt, niet gespleten,
met of zonder naam.

berichten

Aart van Ginkel exposeert van 2 tot en met 27 februari 1987:

'Een verlangen uit het achterland', portretfotografie in zwart/wit, in de grote zaal van het Landelijk Humanistisch Centrum, Oudkerkhof 11 (achter het stadhuis) te Utrecht. Geopend op werkdagen van 10 tot 17 uur, toegang vrij.

Aart van Ginkel (37) heeft al jaren als grootste passie de fotografie. Vroeger maakte hij veel natuuroptnamen, tegenwoordig heeft de portretfotografie zijn voorkeur. In een kleine studio aan huis figureren vrienden en bekenden als model. Grote nadruk wordt gelegd op kleding en entourage. De sfeer die van de

foto's uitstraalt doet soms denken aan de New Yorkse modelfotograaf Bruce Weber.

Aart van Ginkel is werkzaam op de postkamer van een pedagogisch studiecentrum. Hij woont in Hoevelaken; daar wonen ook de mannen en vrouwen die hij met liefde voor zijn kamera neerzet. 's Zomers komt hij ze tegen op boerderijen (helpen met hooien), 's winters is er de plaatselijke kroeg. Een selectie van ruim veertig foto's straalt het verlangen uit naar de hartstocht van Aart van Ginkel: sprekende modellen en perfecte fotokunst.

Amnesty-strip

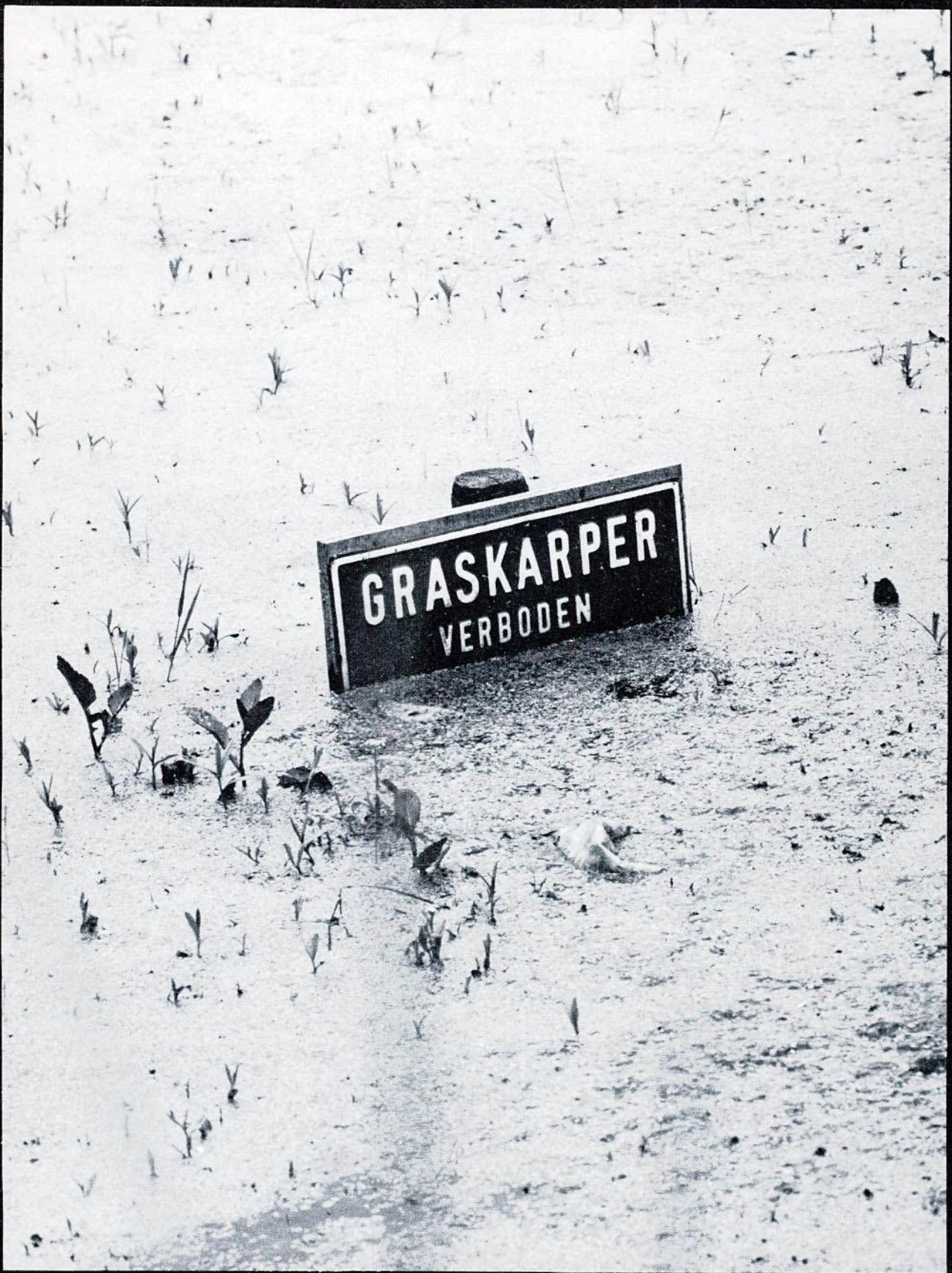
De poster op de voorgaande pagina's is (in kleur) te bestellen bij: Amnesty International, Keizersgracht 620, 1017 ER Amsterdam, tel. 020-264436. Prijs f 2,- plus f 2,50 verzendkosten.

EGO puzzle

De oplossing van de 'vergelijkingen' in het vorige januarinumnummer luidt: globaal = ruwweg; goochem = slim; ideaal = droombeeld en initiaal = beginletter.

Hieronder volgt een puzzel waarin horizontaal en vertikaal dezelfde woorden van elk zeven letters dienen te worden ingevuld. De omschrijvingen luiden: 1. zover, 2. vergeten, 3. verwikkeling, 4. vingers.

1		2		3		4
2						
3						
4						

A black and white photograph showing a rectangular sign with a dark background and white text. The sign is placed on a light-colored, sandy or muddy ground with sparse, small plants. The text on the sign is in all caps and reads "GRASKARPER" on the top line and "VERBODEN" on the bottom line. The sign is slightly tilted to the right. The background is a vast, flat, open area with scattered vegetation.

GRASKARPER
VERBODEN

De file als bijdrage in de nederlaag

Druk, langzaam rijdend en stilstaand verkeer. Files. De trouwe luisteraar van Radio 3 weet er alles van. In Steenwijkerwold doet het probleem zich voorlopig nog niet voor. Rond 't Harde evenmin. Maar in de buurt van Ossendrecht wordt het toch al knap druk op de weg. En in Schaarsbergen weten ze hoe het gaat, of liever niet gaat: de weg Arnhem-Apeldoorn zit regelmatig potdicht. Zelfs minister Smit-Kroes geeft het toe: het fileprobleem zal de komende jaren alleen maar groeien en, wat erger is, voorlopig zijn geen echte oplossingen in zicht.

Economische verliezen, verdere aantasting van milieu en landschap, ongemak en ergernis zijn de gevolgen van het al maar toenemend wegverkeer. We willen massaal in de auto en we zullen het weten ook.

In vredetijd valt de schade voor het militair bedrijf nogal mee. Of het moet zijn dat een hoge officier op weg naar het ministerie in Den Haag ergens tussen Amersfoort en Gouda of tussen Den Bosch en Delft met zijn dienstauto vastloopt. Voor het overige ontvlucht het leger de files een beetje.

Tank op de weg

Grote en kleine militaire oefeningen houdt men het liefst in de natuur of toch wel in erg landelijke gebieden. Verstandig, want verkeersknooppunten als de Brienenoordbrug, de Velsertunnel, de Poot van Metz, de Gaasperdammerweg lenen zich niet bepaald voor zulk soort zaken. De eerste de beste tank op de A4, de A9 of de A27 levert kilometers lange files op. Tot verdriet van de vrachtwagenchauffeur die niet

op tijd zijn spullen kan afleveren, tot spijt van de forens die alweer een half uur later op z'n werk is, tot ongerustheid van de thuisblijvers die bij een opgewarmde prak zich afvragen waar hun kostwinner nu weer uithangt.

Nee, legeroefeningen met enige werkelijkheidswaarde kunnen met al dat drukke autoverkeer eigenlijk helemaal niet meer. Je vraagt je dan ook af, hoe het allemaal gaat lopen als het er in een dreigende oorlogssituatie echt een keertje op aankomt. Je ziet het voor je. Beide partijen hebben wijselijk afgezien van het gebruik van kernwapens. De zaak wordt met conventionele wapens uitgevochten. Maar de Duitse laagvlakte is al door de vijand veroverd (we gaan er maar even van uit, dat zijn we zo gewend, dat de vijand uit het oosten komt). Er zit voor onze en andere Navo-troepen niets anders op dan zich in westelijke richting terug te trekken. Zo wordt het al gauw erg nauw in ons kleine land. Dit temeer omdat in de Rotterdamse haven en op Schiphol ook nog eens heel wat buitenlandse troepen arriveren.

Foto Rieck Jan Huizinga

Op de vlucht

De burgerbevolking, in het tijdperk van massacommunicatie opgegroeid, is inmiddels van de dreigende toestand op de hoogte. De radio, de televisie en de afgespeelde videoband met het nieuws in de nachtelijke uren doen hun werk en missen hun uitwerking niet. De bevolking wordt bang. Ook al wordt dat door de autoriteiten ontraden, de mensen slaan op de vlucht. Sommigen bewust en heel gericht. Richting westen. Er is nog een neef in Alkmaar, een tante in Waddinxveen, een goede vriend op Schouwen-Duiveland. Anderen vluchten in paniek, zomaar, zonder zich af te vragen waar ze terecht komen.

Vroeger, we kennen het van oude schilderijen, tekeningen, foto's, vluchtten men te voet, lopend. In 1940-1945 gebruikte men ook wel de fiets. Sjoefele figuren, moe, afgemat, geestelijk ontredderd door alle ontberingen van kou, regen en gevaar. Maar straks, als het straks mis gaat? Wie zal in een naderend conflict nog voor dat lopen of fietsen kiezen? Niemand toch. De auto staat in heel veel gevallen immers voor de deur. Met de dropjes van het vorige weekend er nog in. Nog nooit zal men zo luxe gevlucht zijn. De kinderen met hun stripverhalen op de achterbank. De achterbak vol koffers en spullen die vroeger wel met de 'de laatste schamele bezittingen' werden aangeduid. De radio is er voor de laatste berichten en

Meer auto's, bredere wegen, steeds minder bos

Foto Jan van de Kam

soms is er zelfs een cassette recorder met een bandje van James Last.

Wegversperring

Komen dit soort vluchtelingen ver? Waarschijnlijk niet. Die vroegere vluchtelingenstromen – de ouden van dagen desnoods in de berm, de vrouwen op het talud, de kinderen langs de sloot of greppel – waren nog enigszins te ordenen. Militair verkeer had er wel hinder van, maar onoverkoombaar, dat was het zeker niet.

Straks met de auto z'n heil zoeken, we hebben het over files, is vragen om moeilijkheden. Sommige wegen zullen om te beginnen door de militairen gevorderd worden. Daar kun je als burger dus niet op. Andere zijn daardoor nog voller. Van discipline op de weg – toch al een steeds schaarser artikel – moeten we ons onder extreme omstandigheden niet al te veel voorstellen. Er wordt links en rechts ingehaald, verkeerd gereden, ongelukkig rechtsomkeerd gedraaid. Stoplichten negeert men nog meer dan anders al. Na kleine aanrijdingen rijdt men ongestraft door. Agressie, het recht van de sterkste, viert hoogtij.

Tot de grotere ongelukken komen, het verkeer praktisch onmogelijk wordt – de vluchtstroken (wat heet) zitten ook inmiddels vol – en de files zich ophopen. Er is nog geen vijand te zien, maar eigen troepen raken steeds meer geïrriteerd. Zij zien de files als verkeerd opgeworpen wegversperringen, willoos slachtoffer voor vijandelijke vliegtuigen en gevechtshelicopters. De auto, het massale en in de knoop geraakte autoverkeer als bijdrage in de nederlaag.

Nationale ramp

Zien we het verkeerd? Waarschijnlijk

wel. Spookbeelden, zelfs die van moderne burgers in toekomstige oorlogssituaties, zijn meestal ver naast de werkelijkheid. Hoewel. Enigszins kunnen we ons de situatie wel inleven. Gekreukt blik, gebogen ijzer, gebroken glas, vuur en stank, ontredderde mensen met doden en gewonden om zich heen: het wegverkeer levert ze in alle vormen en maten.

De cijfers liegen er niet om. Liefst meer dan 1600 doden per jaar op de weg en een veelvoud aan gewonden. In allerlei opzichten een nationale ramp.

Maar bij de verkeersonveiligheid denken we op de een of andere manier niet zo. Misschien omdat we vrijwel allemaal in de rol van de aanvaller en van het slachtoffer geplaatst kunnen worden. Omdat het plotseling is gaan missten, omdat een of andere idioot te veel gedronken heeft, omdat er te hard wordt gereden of 'zomaar', plotseling.

Verbroederend

Wat dat betreft zijn die dagelijkse files van Radio 3 eigenlijk heel mooi. Heel af en toe wat kleine blikshade, maar veel is het toch niet. Files zijn prima voor de verkeersveiligheid, als je maar voorzichtig achter aansluit. En het is zo verbroederend. De vermoeide vrachtwagenchauffeur met veel te veel uren op z'n tachograaf vóór de directie-auto met meneer acherin, de kleine Renault-4 naast de dikke Volvo, de zenuwenlijder vóór de flegmatiekeling die, krantje op het stuur, even het nieuws doorkijkt.

De laatste tijd zijn er uitgebreide analyses geweest waarom de files steeds maar verder groeien. Er is duidelijk niet één oorzaak aan te wijzen. Het zijn er meerdere. Een kort lijstje, dat zeker nog kan worden aangevuld:

- de voortdurende groei van het autobezit: er komen gewoon steeds meer auto's in ons land;
- de groei van de economie: het gaat weer goed met Nederland, althans als je het in de sfeer van de bedrijvigheid, de handel, de industrie, het zakenleven zoekt;
- de trein heeft als vorm van openbaar vervoer de slag met de auto verloren: met name de aan- en afvoer t.o.v. de stations kosten teveel tijd en moeite;
- de werkgelegenheid is heel sterk op de Randstad geconcentreerd, maar veel mensen blijven de voorkeur geven buiten de Randstad te wonen: enorme stromen woon-werkverkeer zijn dagelijks het gevolg;
- onze samenleving heeft veel behoefte aan overleg, besprekingen, discussie: het vraagt veel verplaatsingen om op één punt samen te komen;
- variabele werktijden, ATV-dagen en steeds langere vakanties zorgen er voor dat van het idee van de car-pooling (het dagelijks met elkaar meerijden) niet veel terecht komt;
- in de sfeer van belastingvoordelen en autokosten-declaraties wordt het zakelijk gebruik van de auto duidelijk bevorderd.

Duur betaalde vrijheid

De auto als heilige koe en tevens ons meest verslindend gebruiksvoorwerp. Niet alleen gaan er mensenlevens door verloren (net een soort guerrilla: dan eens een paar hier, dan eens een paar daar), natuur, milieu en landschap worden er door aangetast, de auto slurpt een relatief groot deel van ons inkomen op. Misschien willen we met z'n allen te veel. Het gebruik van de auto in de vrije tijd, het gemak waarmee we de auto pakken, hebben we dan nog niet eens bekeken. Loopt het 'Blij dat ik rij' steeds meer in de fuik van de nadelen van een ongelimiteerd autogebruik? De met de auto verkregen vrijheid wordt steeds duurder betaald. Ook wat dat betreft is er een vergelijking met de krijgsmacht mogelijk.

Frits Maas

De oorlog van Jean Severeijns

„Mijn oorlog begon in 1946. In 1950 kwam er een einde aan. Ikzelf helemaal alleen beëindigde de oorlog, die me overkwam.”

Aan het woord is Jean Severeijns in zijn onlangs verschenen boekje 'Het vermoeden'. Daarin heeft hij het over de jaren '46 tot '50 die hij doorbracht op het Klein Seminarie Rolduc, toen, en naar het schijnt nu weer het instituut van het bisdom Roermond voor de priesteropleidingen.

Hoe kon het gebeuren dat iemand vijf lange jaren vrijwillig op een internaat verblijft, terwijl hij dat verblijf ervaart als een oorlog „vanwege de botte brute macht die ik leerde kennen, de eenzaamheid, de angst, die overal tastbaar was, het onrecht, de pijn, de verlatenheid, de verslagenheid, de willekeur, het spoorloos raadselachtig plotseling verdwijnen van jonge mensen, vaak kinderen nog, zonder een afscheid, zonder een tot ziens; en dan de honger die ik proefde, de leugens die ik hoorde, het fluisteren weer, het niet hardop mogen denken.”

Om die vraag beantwoord te krijgen moet men 'Het vermoeden' lezen. Het slagersgezin, waarvan Jean Severeijns het zoveelste kind was, leefde op de grens van armoe. „Wij kregen nooit bezoek, hadden nooit feest, gingen nooit naar de dokter, of op vakantie, hadden nooit een kerstboom of een zandbak.” Een trationeel-roomskatholiek gezin. Dus was de opvoeding traditioneel-roomskatholiek.

Misdienaar

Jean werd misdienaar en kende de katechismus uit het hoofd. De allergrootste zonde was onkuisheid; dat was bijvoorbeeld je pik laten zien aan anderen of die van een ander aanraken. Als je in staat van doodzonde en zonder te biechten dood zou gaan ging je regelrecht naar de hel. Verlossing uit de hel was onmogelijk. Jean: „Je moest veel van God houden; ik probeerde het echt wel maar ik voelde niks. Echte problemen ontstonden toen dat ding van mij soms stijf werd en recht op ging staan. Ik vond dat prettig en hoe kon je nou iets niet fijn vinden wat je fijn vond?”

Zijn wereld hield op aan het einde van het dorp: „Niemand die me uitlegde wat ik zag, die me vertelde waarom moeders huilden, waarom mannen vochten, waarom arme mensen de meeste kinderen kregen, waarom die bleke knecht van de bakker zo raar deed” (de knecht werd betrappt toen hij voor het raam masturbeerde). Zo naïef en wereldvreemd was hij: „Ik durfde onbekende mensen niet aan te kijken. Als ze me wat vroegen moest ik huilen.”

Zelf weet hij zich van een echte priesterroeping niets te herinneren; alleen dat toen iemand tegen hem gezegd moet hebben dat hij maar priester moest worden. Via de school kreeg hij

een brief van de bisschop mee voor zijn ouders. Drie dagen hield hij die brief bij zich alvorens hij hem aan z'n moeder gaf. De bisschop richtte zich rechtstreeks en met het gewicht van een gods-gezondene tot de ouders: „Wij, Leonardus, door de genade Gods en de gunst van den Apostolische Stoel, Bisschop van Roermond, ..., verzoeken u dringend Uwen zoon voor 1 juli op ons Klein-Seminarie te laten inschrijven... Weiger dan maar eens.

Nr. 412

Als Jean Severeijns op Rolduc aankomt blijkt hij nr. 412 te zijn; er waren 420 nummers uitgereikt. Armoe is er troef, te weinig brood, te weinig beleg, en de thee wordt om duidelijke redenen non-nepis genoemd.

En al direkt blijkt de ene kant van wat hij oorlog is gaan noemen: een totalitair instituut, waar een autoritair-hiërarchisch systeem regeert met behulp van een knoertharde tucht. Een systeem belichaamd in „de President, honderd-twintig kilo mens, godgewijd, gedoctoreerd ergens in Duitsland, geheim kamerheer van de Paus.” En dat systeem klopt als een bus, wordt bewaakt. Iedereen bewaakt iedereen, de ouderen de jongeren, verklikken, verraden, noteren, doorgeven.

Het systeem sloot je hermetisch af van de buitenwereld; Jean schrijft naar huis: „Stop een paar kranten bij de was, want we mogen de Limburger Koerier niet lezen. Alleen de Tijd en daar staat zo weinig in.” „Tijdens verplichte of vrijwillige wandelingen mogen geen brieven worden gepost, niets worden gekocht en generlei bezoeken worden gebracht.”

Het systeem gunt je geen eigen mening, er wordt niet gecommuniceerd, het laat

Jean Severeijns Het vermoeden

NIJGH & VAN DITMAR

je fluisteren.

Het systeem marcheert af: „In rijen gaan we naar de eetzaal, de studiezaal, de kerk, de slaapzaal. Altijd in stilte, zwigend, monddood.”

Groepen heten er 'compagnieën'. Het systeem isoleert je ook intern van andere groepen of jaargangen: „Het gaan naar een andere slaapzaal of het betreden van het kamertje van 'n ander wordt als een zeer zwaar vergrijp tegen de tucht gestraft.”

President en psychiater

Zaterdags om één uur bepaalt de President voor het front van 420 potentieel beklagden met een kennelijk genoegen de strafmaat voor de tuchtovertreders. De aanklagers blijven anoniem. Het systeem faalt nooit, is per definitie goed en heeft altijd gelijk. Het is alsof je een recruit hoort vertellen over z'n opleidingstijd. Wanneer iemand om welke reden dan ook, niet geschikt wordt geacht wordt hij via een bezoek aan een bevriend psychiater, dr. Jongen, verwijderd. Zonder afscheid, plotseling, spoorloos. De indicatie: verdacht van homoseksuele neigingen. De ouders dragen de kosten van het onderzoek: f 100,-!

Gedachten aan vriendschap, aan vriendschappelijke genegenheid zijn gevaarlijke gedachten, ze brengen elende met zich mee, moeten worden verdrongen. Genegenheid is zonde, daarvoor moet je naar een psychiater. Genegenheid moet je hebben voor de Paus, voor vader bisschop en voor het koninklijk huis. 'Religioni et Regi' (voor godsdienst en koning).

'Dulce et decorum est pro patria mori' (Het is zoet en het siert te sterven voor het vaderland). Dat hoort zo. De scheiding van kerk en staat blijkt slechts een verdeling van het machtssterrein onder compagnons.

1948

Voorpagina Rolduc-jaarboek 1948

De arm van het systeem reikt tot thuis, waarvan men volkomen vervreemd blijkt, tijdens vakanties: „Ik draag u op er voor te zorgen, dat uw zoon het bezoek aan openbare zwembaden en strandgelegenheden vermijdt. De President.”

Het systeem heeft een ideologie: „Speciale aandacht dient gevestigd te worden op DE vijand van de wereldheerschappij van het H. Hart, het communisme en zijn activiteiten. Er waait een storm van godloosheid en nieuw heidendom over de wereld.”

En het systeem zegeviert: „het funktioneert, de massa gedraagt zich als een kudde willoze schapen, apathisch, kritiekloos. Leven is je conformeren aan een systeem.”

Verzet

En dit is wat Severeijns de andere kant van de oorlog noemt: het verzet tegen dat systeem, dat volledige overgave, totale onderwerping en absolute gehoorzaamheid eist; dat zijn doelstellingen niet bij de mens, maar alleen en uitsluitend bij zichzelf legt en bereid is daarvoor mensen te offeren; een systeem dat zich meester wil maken van je geest; een systeem dat mortificeert (dood maakt). En het verzet komt als het bewustzijn grip krijgt op wat er gebeurt en waarom, in de vorm van het zwijgend protest, het ongenaakbaar zijn, de vaste wil te overleven.

De grootste achting oogst die eenling die niet buigen kon, die openlijk verzet uitstraalde in zijn manier van lopen. Na twee jaar W.C.-surveillance bleek hij spoorloos verdwenen.

De President: „Vriend, ik denk, ik vermoed dat jij iets mist of liever dat er iets aan jou ontbreekt. Het is dus goed als jij eens een bezoek aan dr. Jongen brengt.”

Jean weet: de eindronde van het gevecht is ingezet. In de resterende vier dagen hevige twijfels: weigeren en vertrekken betekent het systeem erkennen als juist, als legaal en slechts toegeven dat jij er niet in past; óf blijven en via dr. Jongen bewijzen dat jij in orde bent, maar dat het systeem faalt, kreupel maakt, misvormt, uithongert en verlamt.

Vertrek

Maar vertrekken en er mee stoppen is niet zo eenvoudig, het betekent in ieder

geval in de ogen van het thuisfront volkomen gefaald hebben.

Hij besluit te vechten, het systeem uit te dagen; hij voelt dat het om meer gaat dan alleen om zichzelf, dat er een soort verantwoordelijkheid op hen rust. Hij leent boeken over Freud en Adler en bereidt zich voor op de konfrontatie met dr. Jongen. Deze kan dan ook niet anders dan konkluderen: „in orde”.

Pas na vijf en twintig dagen verwaardigt Zijne Hoogwaardigheid hem knorrig mee te delen dat het onderzoek niets bijzonders heeft opgeleverd. Korte tijd erna beëindigt Jean zijn oorlog, helemaal alleen, aan het einde van het Presidentsfeest, gedurende welke zich

ook de schijnheiligheid in alle omvang manifesteert; hij pakt zijn koffers en vertrekt.

‘Het vermoeden’ is een boekje dat gelezen moet worden omdat dat ‘het doel heiligt de middelen’ nog steeds niet tot het verleden behoort. In ieder geval zou het door de Limburger gelezen moeten worden om redenen, waarom die het, zo is mijn verwachting, juist weleens niet zou kunnen lezen. En verder beveel ik het in de warme belangstelling van iedere a.s. rekrut aan.

Er is tenminste één lezer, die Jean Severeijns voor ‘Het vermoeden’ om persoonlijke redenen bijzonder dankbaar zal blijven, en dat is ondergetekende,

Wil Gerards

Jean Severeijns, *Het vermoeden*. Nijgh & Van Ditmar, Den Haag 1986. Prijs f 22,50.

4de Klas, 2de Afd.

van der Beek * Gerard, Merkelbeek.
Borgers Theo, Maastricht.
Claessen Ben, Lottum.
Linssen Piet, Maasbracht.
Meertens Willy, Maastricht.
Moers Jo, Kerkrade.
Moonen Guus, Voerendaal.
Notermans Hubert, Kerkrade.
Ottenheim Cor, Heythuysen.
Peters Jo, Heerlen.

Heijmans Jan, Stramproy.
Jans Sikko, Venlo.
Jötten Hans, Spaubeek.
Severeijns Jean, Heer.
Sieben Matthieu, Schimmert.
Simmelink Harry, Nunhem (Haelen).
Smits Thijs, Venray.
Spiertz Jan, Nieuwenhagen.
Stassen Eugène, Schimmert.
Verdonschot * Jos, Eind (Nederweert).

Fragment uit de leerlingenlijst van het schooljaar 1947-1948

EGO: een zuiver akkoord

„We willen blijven leven!”

Tussen de boerenkool of tussen de schoorsteenpijpen

„Ik rijd auto voor mijn plezier en voor m'n vriendin. Daar zit ik niet mee. Als ik al die pijpen bij mij in Pernis en omgeving zie, dan denk ik: Nou, dat kleine nauwe pijpje van mij... Ik denk niet terwijl ik auto rijd: Nu ben ik slecht bezig.” Aldus Ron van der Horst.

Samen met Frans Bouhuis en Mark Inglot praatte hij met raadsman Wim Reinders over dingen die met een vuil of schoon milieu te maken hebben. De groep waar zij bij horen had namelijk tijdens de vormingsdagen in het Coornherthuis in Zeist als onderwerp gekozen: de gevolgen van de technologische ontwikkeling voor het milieu.

Een paar dagen later werd dit vraaggesprek gehouden op de Lunettenkazerne in Vught, waar de drie opgeleid worden voor onderofficier bij de genie.

Als jullie het woord 'milieu' horen, waar denken jullie dan aan?

Frans: Bij het woord 'milieu' maak ik me ongerust. Ik ben er ook mee bezig omdat ik in een omgeving met veel natuur woon: veel bos, water en ook landbouw. Als je om je heen ziet wat we allemaal doen om het kapot te maken: dat is vrij veel. En dan vraag ik me af of we zo door kunnen gaan met het produceren van zoveel vuil. We eten de aardbol langzamerhand op en vergiftigen deze ook nog. Ik denk dus vooral aan problemen bij het woord milieu.

Ron: Ik woon in Pernis, het grote vervuiliingsgebied in de Rijnmond. Als ik het woord 'milieu' nu hoor, zie ik een plaatje voor me van waar ik woon: grote schoorstenen van Esso en Shell en al die raffinaderijen bij elkaar. En ook aan de stank die ze daar maken. Aan bossen denk ik niet, want daar kom ik nooit. Ik denk meer aan een bos van pijpen. Ik heb zelf bij zo'n bedrijf gewerkt, dus ik weet wat er allemaal uitkomt. Maar dat doet me heel weinig.

Mark: Ik denk bij 'milieu' al vrij snel aan bossen en natuur, want ik kom uit Heerlen, Zuid-Limburg. Daar is heuvelland met nog mooie natuur. Ik maak me ook druk om het milieu, al vind ik wel dat ik er zelf nog te weinig aan doe. Als ik iets van milieu tegenkom, dan lees ik het wel. Het interesseert me en ik vind ook dat we moeten uitkijken met het milieu. Het gaat de verkeerde kant op. En als er iets moet gebeuren, dan moet het nú gebeuren: het is vijf voor twaalf.

Vervuiling

Jij weet wat voor rotzooi er allemaal in het milieu terecht komt, Ron, en daar maken Frans en Mark zich bezorgd om. Jij zult ook wel eens iets horen of lezen over de milieuproblemen. Wat denk jij op zo'n moment?

Ron: Ik denk ook dat de natuur ontzettend mooi is, maar de dingen die bij ons in Rijnmond gebeuren, zijn ook brood-

De gesprekspartners v.l.n.r. Ron van der Horst, Frans Bouhuis en Mark Inglot

nodig. Ik ben het er wel mee eens dat die vervuiling aangepakt moet worden, maar ik ga niet demonstreren voor een hardere aanpak.

Hoe wordt volgens jullie het milieu het meest vervuild?

Mark: Het ergste zijn de dingen die je niet meer kunt terugdraaien: de aantasting van de ozonlaag en het kernafval waar nog geen oplossing voor is. Het probleem van de zure regen is op te lossen, al moet je daar niet te lang mee wachten. Maar die andere twee vormen een heel ernstig probleem.

Frans: Alle problemen die we hebben met ons milieu, komen voort uit de mens. De mensen maken de milieuproblemen door de manier waarop ze consumeren. Zolang ze zich dat niet bewust zijn, gaan ze er gewoon mee door. Ik ben er bang voor dat de mensen niet beseffen wat ze zodoende kapot maken. We hebben het tijdens de vormingsda-

gen ook over auto's gehad: iedereen heeft een auto en blijft erin rijden. Op school waar ik zat, gingen de mensen er vanuit dat je later ging werken en als eerste dan een auto kocht. Zolang we op deze manier blijven consumeren, lossen we de milieuproblemen niet op. Het gaat ook niet alleen om die auto, dat is maar een voorbeeld waar de meesten mee te maken hebben. De mens moet zich afvragen: hoe moet ik eigenlijk leven om niet de problemen van kernafval, zure regen of ozonlaag te krijgen? Ik maak me er vooral bezorgd om dat de mensen onbekommerd doorgaan met te leven zoals ze dat nu doen. Onze hele levenswijze moet aangepast worden en dat is een proces van jaren. Hoe meer 'milieudefensie' en 'Greenpeace' daar actief in zijn, hoe meer er kan veranderen.

Manier van leven

Het gaat dus om onze hele manier van leven die veranderen moet. Wil iedereen dat?

Ron: Er zijn verschrikkelijk veel mensen die zoals Frans denken. Die ook protesteren tegen milieuverontreiniging. Maar in Pernis denken de mensen allereerst aan hun werk en aan het geld. Wanneer ze bij ons zeggen: er moet van alles verbeterd worden en er gaan mensen uit, dan moet jij eens kijken hoe die mensen reageren.

Frans: De verbeteringen ten gunste van het milieu moeten ook niet ten koste van arbeidsplaatsen gaan.

Wanneer je aan milieubeveiliging wilt doen kost dat geld. Maar je kunt ook zeggen: wanneer je zuiverder lucht wilt en minder afvalstoffen, dan levert dat arbeidsplaatsen op. Mensen moeten dan filters en pompen en allerlei andere dingen maken. Dat levert werk op en een schoner milieu.

Mark: Maar het is dan wel zo, dat bedrijven dan meer moeten investeren, het kost geld, dus het produkt wordt duurder. Het gevolg is dat er minder verkocht wordt en dat kost arbeidsplaatsen. Ik denk dat de overheid meer moet investeren voor het milieu.

Dat geld moet ook ergens vandaan komen.

Frans: We zijn nu op het punt aangekomen dat het tamelijk uitzichtloos lijkt. Als we iets aan het milieu doen, kost dat werkgelegenheid en dat willen de mensen niet. Maar als we nu zeggen: voortaan mogen alleen fabrieken ge-

Foto Wim Reinders

bouwd worden die niet vervuilen, dan moet het langzaam beter gaan worden. En dat moet dan in het hele Westen.

Alle daken zwart

Bij wat voor industrie heb jij gewerkt, Ron?

Ron: Bij de petrochemie in Pernis. Daar werden allerlei produkten gemaakt: plastics, brandstoffen, kerosineprodukten, enz. De uitstoot van stoffen is heel erg. Vaak ontstaan er lekken, maar dat hoor je nooit. Waar ik woon, blijft er vaak een wolk hangen, omdat ons dorp in een soort kuil is gebouwd. Roet-uitstoting komt ook vaak voor; dan zien alle daken zwart. Vooral als er sneeuw ligt, is dat een heel vreemd gezicht.

Dan krijg je dus de vraag: kun je de uitstoot onder de knie krijgen? En als dat niet kan: moet je als consument die produkten dan nog wel afnemen? Dat is de manier van leven die Frans bedoelt. Als we ons consumptiepatroon niet veranderen, maken we de wereld mis-schien wel onleefbaar. Het produk-tieproces schoon maken of ons con-sumptiepatroon veranderen: dat punt duikt steeds weer op. Bedrijven willen winst maken, mensen willen een baan hebben, we willen graag de welvaart op peil houden, we willen blijven con-sumeren...

Frans: ...en we willen blijven leven!

Inzicht

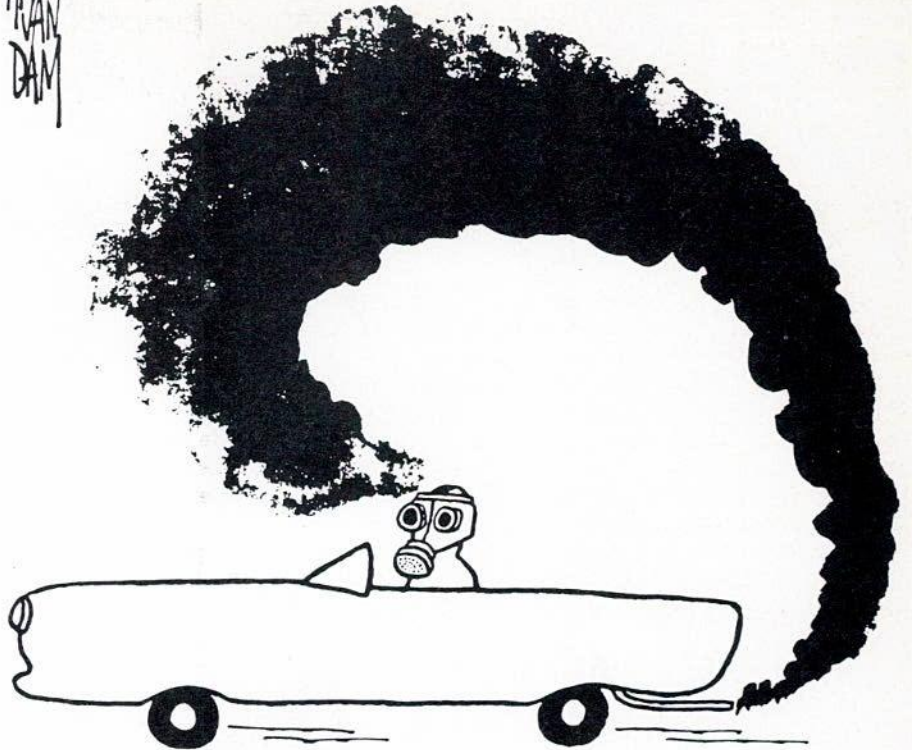
Wanneer we een vergelijking maken met een verzekeringmaatschappij, ligt de zaak erg eenvoudig. Als er te grote brokken worden gemaakt, gaan de premies automatisch omhoog. Trek dit door naar het milieu: als er teveel rot-zooi de lucht of het water ingaat, moeten de prijzen van de betreffende produkten wat omhoog. Een soort verzeke-ringspremie om verzekerd te zijn van een veilig en gezond milieu. Het lijkt zo simpel, maar het gebeurt nog zo we-nig, terwijl iedereen een brandverzeke-ring sluit en er waarschijnlijk nooit brand komt. Maar het milieu blijft een stiefkind. Denken de mensen dat het wel meevalt? Is er gebrek aan inzicht?

Ron: Inzicht zat. Echt wel. Er moet eerst iets ernstigers gebeuren voordat men er meer geld in wil steken. Tot nu toe wordt er elk jaar weer aan verdiend wanneer alles blijft zoals het is.

Mark: Mensen blijven het maar uitstel-len om er iets aan te doen. Het moet nú gebeuren, nu het nog kan.

Frans: Een leraar op school zei tegen ons: Je moet niet na-denken, maar voor-denken. Je moet alles heel goed uitspit-ten, voordat je iets onderneemt. Het probleem van het kernafval moet opgelost zijn, voordat er meer kerncentrales komen. Het afval in de ruimte schieten is geen oplossing, je weet niet wat er daar mee gebeurt. Als men had voor-ge-dacht, was men niet met kernenergie begonnen. Als de kopstukken beter wisten wat er aan de hand is, zouden ze anders handelen. Als de mensen die 't voor het zeggen hebben waren opge-

ARND
DAM

groeit op het platteland en de boeren-kool van hun eigen land aten, dan zouden ze een andere instelling hebben. Dan zouden ze die rotzooi niet meer uit de pijpen laten komen. Dat is mijn sim-plistische gevoel. Die zijn opgevoed in een omgeving die heel rijk is en geen enkele band met de natuur heeft.

Waar je opgroeit is dus belangrijk. Dat tekent voor een groot deel de manier waarop je tegen de dingen aankijkt. Als je tussen de boerenkool opgroeit, zoals jij, kijk je heel anders tegen de natuur aan als Ron, die tussen de schoorsteen-pijpen van raffinaderijen is opge-groeit.

Frans: Ja. Maar de mens is tot veel in staat, kan alles veranderen. Kijk maar naar de techniek. Als mensen hun in-stelling veranderen, dan zijn we er toch? Op de lagere school gebeurt er al vrij veel aan.

De werkelijkheid willen zien

Wim Reinders: De mens kan inderdaad veel. En als ze hun oren en ogen open hebben, dan weten ze dat het heel ernstig is gesteld met de aarde waarop we leven. Ten dode opgeschreven, als we niet snel veranderen. Bossen sterven, rivieren, zeeën en lucht worden vergif-tigd, drinkwater is steeds moeilijker te krijgen. Wanneer je dat weet, wat doe je dan als mens?

Een reactie die mensen vaak hebben in zo'n geval, is net doen of er niets aan de hand is. Dat gebeurt veel bij mensen die te horen hebben gekregen dat ze aan een ernstige, misschien wel dode-lijke kwaal lijden. De eerste reactie van mensen is dan vaak: ontkennen dat het zo erg is. Het zal wel meevallen. Dat is

niet zo vreemd als je bedenkt hoe ver-schrikkelijk het is wat je te horen krijgt. Om die klap niet hard te voelen, zegt een mens dan allereerst dat het vast wel meevalt. Dan gaat men even door alsof er niets aan de hand is. Wanneer de ergste schok dan wat wegtrekt, zijn de meeste mensen wel in staat om de werkelijkheid onder ogen te zien. En ook dan pas zijn ze in staat om de wer-kelijkheid eerlijk onder ogen te zien, om te bekijken wat er nog te doen valt. Is het leven nog te redden en wat is de prijs daar dan van: een borst missen, een nier of andere delen van je li-chaam? Dat heeft men er dan wel voor over.

Ik denk dat we er wat onze aarde betreft ongeveer net zo voor staan. Eerst ont-kennen de meesten dat het zo ernstig is. Maar met zoveel informatie is het op den duur onmogelijk om te doen alsof er niets aan de hand is. En dan zijn de meesten wel bereid om die dingen na te laten die de aarde vergiftigen. Omdat we anders onszelf langzaam doden.

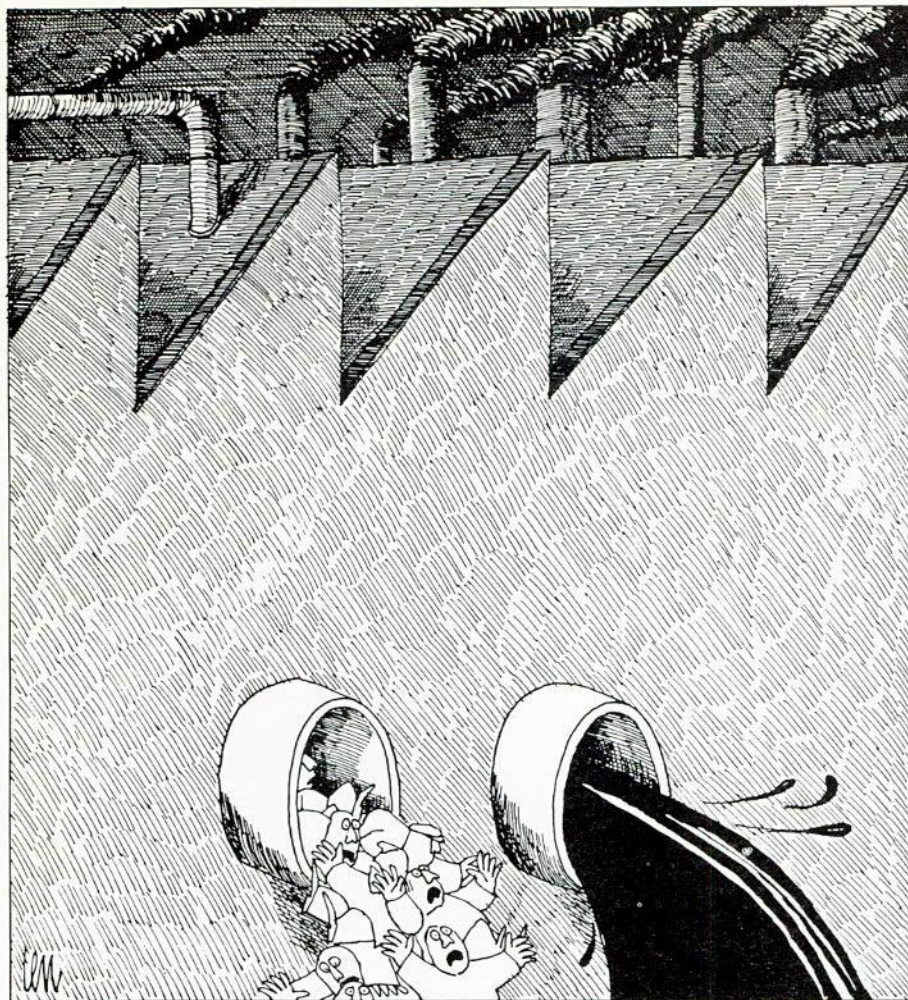
Mark: We zitten nu in die tweede fase. De krant publiceert er veel over, omdat men weet dat er nu wat moet gebeuren. Er wordt nog wel te weinig aan gedaan, maar ik ben wel een beetje optimis-tisch. Het proces komt op gang.

Pernis

Gebeurt er in Pernis meer dan enkel jaren geleden?

Ron: De mensen die in en voor de natuur gaan staan demonstreren, die zouden eens naar Pernis moeten komen. Daar zien ze de feiten ook veel beter, denk ik.

Maar af en toe gaat er toch wel een aktiegroep op stap? Alpinisten die voor

de vereniging Milieudefensie van hoge pijpen van een raffinaderij afspringen met spandoeken, bijvoorbeeld.

Ron: Ja, maar bij ons zie je dat niet, terwijl het één van de grootste gebieden is in die hele sektor. Maar er worden ook verbeteringen aangebracht. Er zijn filters gekomen in een vuilverbrandingsoven. Nu hebben we weer zalm gevangen in het water daar in de buurt. Ook is er net weer een nieuwe fabriek gebouwd door ESSO, die ook veel beter voor het milieu is dan de oude.

Frans: Mede dankzij de milieu-organisaties begint er iets op gang te komen. Heineken houdt op met de cadmiumkratten, doordat Milieudefensie er tegenaan gaat. Dat is hartstikke goed. Je kunt er thuis dan ook iets aan doen door bepaalde producten niet te kopen.

Wat doe je zelf

We kunnen er met z'n allen dus voor zorgen dat de klok teruggaat van vijf voor twaalf naar kwart voor twaalf of nog vroeger. Wat kun je daar in het klein zelf aan doen? En als het je iets gaat kosten, wat heb je er dan nog voor over?

Frans: Bij mij is het autorijden een probleem. Ik zou het graag willen laten maar nu kan ik door de week eens naar huis en hoef ik pas op maandagochtend terug naar de kazerne. Het vraagt teveel van me om dat te laten. Daarnaast heb ik als sport motorcross gekozen, dat is ook slecht voor het milieu.

Mark: Met de auto heb ik dat ook zo. Het is handig en gemakkelijk om een auto te hebben, maar als ik niet zou rijden, hield ik wel centjes over.

Ron: Ik rijd auto voor m'n plezier en voor m'n vriendin. Daar zit ik niet mee. Als ik die pijpen bij mij in de buurt zie, dan denk ik: Nou, dat kleine, nauwe pijpje van mij.. Ik denk niet, terwijl ik auto rijd: Nu ben ik slecht bezig. Als ik rotzooi op straat gooi, papier of blikjes, vind ik wel dat ik slecht bezig ben. Maar als er binnen de twee meter geen afvalbak is, dan gooi ik het wel weg.

Zijn er andere dingen in het dagelijks leven, waarbij jullie rekening houden met de gevolgen voor het milieu?

Frans: Ik probeer nu zoveel mogelijk afvalproducten weer in de kringloop te krijgen en zo weinig mogelijk rotzooi te kopen, geen spuitbussen met slechte gassen. In de toekomst wil ik er in mijn beroep aan werken om woningen milieuvriendelijk te maken.

Mark: Papier en glas verzamel ik om het opnieuw te laten gebruiken; ik ben donateur van Greenpeace en koop geen spuitbussen om de ozonlaag niet aan te tasten.

Ron: Voor de auto koop ik verf in een spuitbus. In de WC hangt ook een spuitbus. Mijn moeder gebruikt veel haarlak. Kruidolie uit een spuitbus is ook veel gemakkelijker. Met de ozonlaag houd ik geen rekening. Ik denk niet na bij die dingen. Ik doe wat ik wil doen. Ik leef en ik wil me geen zorgen maken over aller-

lei dingen. Ik denk niet: als ik nu kinderen neem dan zullen ze over 50 jaar misschien niet kunnen leven. Ik leef gewoon van de ene dag op de andere en ik leef all-right. Ik gebruik alles wat niet mag en ik vind het dan ook heel moeilijk om over de natuur enzovoort te praten.

Frans: Nee, want dat zou best eens kunnen botsen.

Ron: (lachend) Ja, maar ik zou je niet voor je muil slaan...

Frans: Nee, maar dat je eens denkt: poeink... zijn we al zó ver?

Ron: Maar ja, wanneer komt dat, denk jij?

Frans: dat is nu al, soms. Een 'klein' dingetje was Tsjernobyl. Toen was iedereen effetjes wakker in Nederland. Eerst is er even paniek, daarna denkt iedereen: ach, het valt wel mee.

Goede richting

Wim Reinders: We praten verder over allerlei producten die je wel of juist niet moet kopen. Er is milieuvriendelijke verf te koop en er zijn ook spuitbussen die niet schadelijk zijn voor de ozonlaag. Dat zou op de verpakking moeten staan, dan weet de klant wat hij koopt. Ook Ron zou dan die milieuvriendelijke producten kopen.

De overheid zou die informatie op de producten moeten verplichten. Mensen hebben dan de vrije keus om die producten te kiezen die ze zelf willen en dan zal de meerderheid vast een milieuvriendelijk produkt kopen, denken ze alledrie. En dan houden de andere fabrikanten vanzelf op met rotzooi te maken, als er eenmaal een meerderheid is die geen troep wenst.

Frans: Als het een beetje gemakkelijk wordt gemaakt, zijn de mensen vast wel van goede wil, denk ik.

Wat willen jullie tot slot nog graag zeggen?

Mark: Laten we vanaf morgen, nee vanaf nu beginnen.

Frans: Ik vind het fijn dat we het tweede stadium al in zijn gegaan.

Ron: Goed, dan steek ik dadelijk nog een sigaret op...

Frans: Nee, dat vind ik echt: dat het tweede stadium is ingegaan, dat vind ik mooi. Dat wij in de tijd zitten dat er verandering in de goede richting op komst is.

Wim Reinders

soldaat: held op sokkel

Pieterburen

Een dorp waar altijd wel wat is

Pieterburen is een dorp vol dromers. Meer dan welk vergelijkbaar oord dan ook telt het bewoners die buiten de grenzen van tijd en ruimte willen gaan. Het robbenmeisje Lenie 't Hart met haar zeehondencreche – om in elk geval de phoca vitulina (de 'gewone zeehond') als soort de kans te geven te overleven in een bedreigde Waddenzee. De vereniging voor vreemdelingenverkeer Hylke Dijkstra-in-oprichting, directeur van het Pieterbuurster Wad (als het moet over 't ijs). Kunstmakers die zich op hun fluit Vivaldi wanen – en de zich haarkunstenaar noemende Maître Henri. En in de winkel boven de schoorsteenmantel staat achter glas op wit papier: „Niet wat u eet, is voedsel, maar wat u verteert. Niet wat u leert, is kennis, maar wat u begrijpt.“ De winkel en de wijsheid zijn van de leefgemeenschap Impuls te Pieterburen.

Bovenstaande alinea schreef ik in februari 1979. Ik was in die jaren correspondent Noord-Nederland voor de Volkskrant en in die hoedanigheid moest ik vaak naar Pieterburen, want daar was altijd wel wat. Een zonderling dorp, dat zijn verdiende beschrijving heeft gekregen in twee, recent verschenen boeken: in *Meander*, een roman van Tessa de Loo, en in *Pieterburen, wad'n dorp...*, een soort biografie over het Noordgroninger dorp vlakbij de Waddenzee, waarvan Cees Schelling een van de samenstellers is.

Cees Schelling

Hé, Cees Schelling, valt een opletende lezer op, is dat niet...? Welzeker is dat de bevlogen en spraakmakende ex-voorzitter van de Voedingsbond FNV, die na zijn terugtreden uitgerekend in Pieterburen ging wonen om er te tuinieren en andere ongebonden dingen te gaan doen. Ook hij werd aangetrokken door dat ontegenzeggelijk onbestemd-romantische wat in het dorp heerst. Enkele honderden inwoners slechts langs één Hoofdweg. Zoals veel dorpen in het wijde waddenland van Noord-Nederland. Opvallend is de voor deze omgeving frivole aanblik van de uit de vijftiende eeuw daterende kerk met een botanische tuin en binnenin fraai houtsnijwerk. Dat de kerk in uiterlijk en interieur een zekere rijkdom uitstraalt, is te danken geweest aan de bewoners van de borg Dijksterhuis, hoofdelingengeslachten die vanaf het meest noordelijke slot van ons land Heer speelden over Pieterburen en als het zo uitkwam ook zeerover op de Waddenzee. Begin 1900 werd Huis ten Dijke afgebroken. De voorgeschiedenis van Pieterburen is niet heel bijzonder en kan geen verklaring geven voor de opeenhoping van bijzondere mensen en gebeurtenissen in de jaren zeventig in dit Noordgroninger dorpje.

Een boer, Hylke Dijkstra, begon tochten over het Wad te organiseren. Het werd een rage. Tijdens de topjaren 1970-'74 maken gemiddeld meer dan 25 duizend mensen een georganiseerde wadlooptocht vanuit Pieterburen, soms in groepen van duizend deelnemers elk. De massaliteit maakte reglementering noodzakelijk en veroorzaakte conflicten, zodat op zeker moment twee wadlooporganisaties in Pieterburen elkaar naar het leven stonden.

Lenie 't Hart

Nationale bekendheid verwierf Pieterburen eveneens met de zeehondencreche van Lenie 't Hart. Inmiddels zijn er meer dan 300 zeehonden in Pieterburen opgelapt en aangesterkt en teruggezet in de Waddenzee.

Tussen Pieterburen en de Sint Pietersberg bij Maastricht liggen 464 kilometer aaneengesloten wandelpad, sinds

twee jaar onderdeel van de Grote Routepaden van Europa: het Pieterpad. En sinds kort is ook vereeuwigd het korte maar hevige bestaan van een alternatieve leefgemeenschap in Pieterburen: Impuls geheten, die onder leiding van goeroe René Kres tussen 1974 en 1980 een te ver reikende poging deed de wereld alomvattend te veranderen; Pieterburen moest het begin zijn. Een nieuwe leefwijze, een nieuwe economie, nieuwe relatievormen, de nieuwe mens. Impuls schiep een eigen muesli-bedrijf, een eigen bakkerij, een eigen schoolje voor de kinderen en bovenal ontzettend veel conflicten met de buitenwereld en vooral onderling.

Tessa de Loo

Tessa de Loo reisde, uit nieuwsgierigheid, in de nadagen van de commune een keer naar Pieterburen, raakte gefascineerd door de wederwaardigheden van de leefgemeenschap, woonde er vijf jaar en schreef er de verhalenbundel *De meisjes van de suikerwerkfabriek* en gebruikte de opkomst, bloei en het uiteenvallen van de leefgemeenschap Impuls als uitgangspunt voor haar daaropvolgende roman *Meander*. Het is een Pieterburense geschiedenis, die ze echter situeert in Zeeuws-Vlaanderen, omdat ze wou vermijden dat men haar boek als een documentaire zou gaan lezen.

Het nieuwste bijzondere van Pieterburen – zo nieuw dat het niet eens vermeld staat in het boekje van Schelling c.s. – is dat bij het dorp de eerste exclusief vrouwelijke camping is gevestigd. Waarom uitgerekend dit alles in Pieterburen? Omdat het een eigenzinnig, tamelijk tolerant dorp is in Noord-Groningen, waar Tessa de Loo de essentie van haar boek opdeed, zoals ze in een interview in *Hervormd Nederland* (10 januari 1987) verwoordde: „Ieder mens is verantwoordelijk voor zichzelf en moet nooit aanleunen tegen een ander of veiligheid zoeken bij een ander. Elk individu moet zelf blijven nadenken.“

Sietse van der Hoek

De leefgemeenschap Impuls in Pieterburen

Foto Impuls

Drama

Via de gedachten en reacties van een handvol toeschouwers komt in 'Horns ondergang' een drama, dat zich in het Oostduitse kuuroord Bad Guldenberg heeft voltrokken, tot leven. Vanaf de eerste bladzijde weet de auteur, Christoph Hein, de lezer te boeien. Het drama is de zelfmoord van de eenzelvige, verbiterte Horn die, na een afgebroken wetenschappelijke carrière (door een politieke fout), op doodspoor is gezet met het konservatorschap van een museum in een

verlopen provinciestadje. De toeschouwers, die de ondergang van Horn gestalte geven, worstelen zelf ook allemaal met mislukte relaties. Het leven in Bad Guldenberg is doortrokken van een sfeer waar voor menselijk geluk geen ruimte is. Horn weet zich aan dat ellendige bestaan te onttrekken, de anderen modderen verder. Met zijn vorige roman, 'De onkwetsbaren', verwierf Christoph Hein, zowel in Oost- als in West-Duitsland, belangrijke literaire prijzen. Met de prachtige roman 'Horns ondergang' zet de auteur een belangrijke stap op weg naar de Nobelprijs voor de literatuur. 'Horns ondergang' door Christoph Hein is een uitgave van Van Gennep te Amsterdam. Prijs f 34,50.

Vredesbeweging

De vredesbeweging heeft sinds 1977 de bevolking massaal weten te mobiliseren hetgeen tot niet meer dan jarenlang uitstel van de beslissing over de plaatsing van kruisraketten heeft geleid. In ander opzicht is de vredesbeweging meer succesvol; ze is sterk gegroeid, de aangeroerde thema's krijgen structureel aandacht in de media en er is sprake van een zekere maatschappelijke verankering. In 'Vredesbeweging: strategie en effectiviteit' wordt de balans van falen en sukses opgemaakt. In deze bundel beoordelen histo-

rici, politikologen, sociologen en sociaal-psychologen de strategie en de effectiviteit van de vredesbeweging in heden en verleden. Achtereenvolgens worden behandeld: 1e de geschiedenis van de vredesbeweging; 2e strategie en effectiviteit aan de hand van enkele onderzochte vredesgroepen; 3e wat onderzoekers de vredesbeweging te bieden hebben. Mede door de konfrontatie van verschillende wetenschappelijke disciplines voorziet deze bundel in een belangrijke behoefte. 'Vredesbeweging: strategie en effectiviteit' onder redactie van D. Benschop e.a. verscheen als cahier nr 38 bij het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken. Postbus 9108, 6500 HK Nijmegen. Prijs f 19,50.

Oscar Wilde

Dagelijks bezoeken vele honderden het Parijse kerkhof Père-Lachaise waar talloze beroemde figuren begraven liggen. Een van de graven op deze immense begraafplaats is dat van Oscar Wilde (1854-1890). Deze Ierse dichter/schrijver dankt zijn bekendheid niet in de laatste plaats aan het leven dat hij leidde: befaamd dandy en excentriek, een geniaal spreker, hoofdpersoon in een gerucht makend zedenschandaal dat eindigde in een vernederend tuchthuisverblijf, tragisch levenseinde. Waar het ook maar het meest door veroorzaakt wordt, tot op de

dag van vandaag bestaat er grote belangstelling voor de persoon zowel als het werk van deze intrigerende figuur. Geen wonder dat kort geleden van deze fin-de-siècle-schrijver nog weer een aantal werken in Nederlandse vertaling verschenen. De 'Prozagedichten' (1894), zeer poëtische korte verhalen, vormen (niet ten onrechte) het minst bekende onderdeel van zijn werk. Zij brengen zowel de esthetie als de mystiek in Oscar Wilde tot uitdrukking. De bundel 'Sprookjes' (1881-1891) bevat een aantal van Wildes befaamde sprookjes, romantisch-exotische verhalen voor volwassenen met een zekere diepzinnigheid. In zijn bekendste

sprookje, 'De gelukkige prins', werpt Wilde zich niet zozeer op als voorvechter van de esthetika, maar dringt hij door tot de wezenlijke dingen achter de schone schijn. 'Verhalen', wordt voor het grootste gedeelte in beslag genomen door 'Het portret van Dorian Gray' (1891). In deze wereldberoemde roman ontwikkelt Wilde het Narcissusmotief en laat hij de hoofdpersoon, een perverse genietster, uiteindelijk toch ten prooi vallen aan vertwijfeling. 'Verhalen' (f 27,50), 'Sprookjes' (f 22,50) en 'Prozagedichten' (f 9,50) door Oscar Wilde verschenen bij uitg. Sirius en Sidearius te Den Haag.

Gandhi

De Indiase volksleider Mahatma Gandhi (1869-1948) spreekt nog steeds tot de verbeelding. De prachtige film die enkele jaren geleden over zijn leven werd gemaakt was daar een uitdrukking van. Gandhi, zoon van een hogere ambtenaar, studeerde rechten in Engeland en was enige tijd advocaat in Bombay en ruim twintig jaar (1893-1914) in Zuid-Afrika. Daar ontwikkelde hij de geweldloze strijdmethode (satyagraha=letterlijk waarheidskracht), waar hij later, na terugkeer in India, het machtige Engeland mee op de knieën wist te krijgen. Voorwaarden voor deze strijdmethode van Gandhi zijn dat ze gebaseerd is op geweldloosheid en dat het het welzijn van iedereen moet bevorderen. Voor wie geïnteresseerd is in de figuur Gandhi en zijn ideeën en opvattingen valt te overwegen zijn lijvige (496 blz.) autobiografie aan te schaffen. In 'Het verhaal van mijn experimenten met de waarheid' vertelt Gandhi zijn leven tot 1921. Daarna, zo veronderstelde hij, was zijn leven bij een ieder voldoende bekend. Het boek begint met zijn jeugd en studententijd. Van groot belang is natuurlijk zijn Zuid-Afrikaanse periode, het tijdperk waarin hij zijn geweldloze strijdmethode uitdacht, ontwikkelde en voor het eerst praktiseerde. Een belangwekkend boek.

'Mahatma Gandhi's autobiografie' is te bestellen door storting van f 35,- op giro 2238142 t.n.v.

HET VERHAAL VAN MIJN EKSPERIMENTEN MET DE WAARHEID

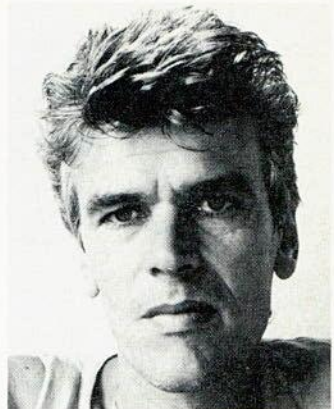

een autobiografie
M.K. Gandhi

SVAG, Postbus 137 te Zwolle o.v.v. de titel.

Jaren twintig

Voor de hoofdpersoon in de nieuwe roman van Hans Plomp heeft het mooiste gedeelte van zijn leven zich afgespeeld in het Berlijn van de jaren twintig. Toen liet hij 'de hele rotzooi' in Nederland achter en stortte zich in het bruisende leven van de hoofdstad van Europa. Wanneer

zijn vader overlijdt keert hij terug om het bedrijf over te nemen en met diens sekretaresse te trouwen. Dertig jaar leeft hij met haar en met een masker op met nog slechts één hoop: zijn vrouw Dina te overleven om nog enkele jaren op 'avontuur' te kunnen gaan. Terug naar Berlijn, terug om datgene wat zoveel voor hem betekende nog eenmaal te ervaren. Diana sterft inderdaad eerder waarop voor Lokomotive (zijn bijnaam en tevens titel van deze roman) de weg vrij is zijn jeugd te herbeleven en zijn oude liefde Elsa op te sporen. De reis terug in de tijd verloopt evenwel anders voor Lokomotive dan hij zich had voorgesteld en Berlijn is ook niet meer wat het geweest is (Het lijkt wel alsof de mensen 'hun verbeelding hebben ingevuld voor een Volkswagen'). Hans Plomp bewijst eens te meer boeiend te kunnen schrijven. 'Lokomotive' door Hans Plomp is een uitgave van In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 25,-.

Birma-spoorlijn

Wanneer (augustus 1945) Joop Hulsbus in Zuid-Oost Azië hoort dat Japan gekaptuleerd heeft en dat ook voor hem de oorlog eindelijk is afgelopen kan hij dit nauwelijks bevatten. Geen wonder. Ruim twee-en-een-half jaar werkte hij als krijgsgevangene aan de beruchte Birma-spoorlijn. Berucht vanwege het klimaat, het harde werken, de honger, de verschrikkelijke ziekten en vooral het meedogenloze optreden van de Jappen. In 'En de zon werd rood' vertelt hij zijn ervaringen. Een aaneenschakeling van ellende. Met zo'n 60.000 geallieerde krijgsgevangenen moet hij de spoorwegverbinding tussen Bangkok en Rangoon aanleggen. Vierhonderd kilometer lang, dwars door een onherbergzaam gebied, waarbij velen

de dood vonden. Eigenlijk is het onvoorstelbaar dat een mens zoiets weet te doorstaan.

Door zijn persoonlijke ervaringen te integreren in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in het Verre Oosten wordt deze biografie een goed stuk oorlogsgeschiedenis. 'En de zon werd rood' door Joop Hulsbus werd uitgegeven door Hollandia te Baarn. Prijs f 29,50.

Antilliaanse roman

De onlangs herdrukte roman van Boeli van Leeuwen 'De eerste Adam' beschrijft de ontmoeting van twee totaal verschillende mensen: een geleerde pater en een eenvoudige zoon van het eiland Curaçao.

Pater Bodin de la Rochelle, een omstreden figuur binnen de kerk, heeft twee interesses: ske-

letten opgraven en boeken schrijven. Naar de levende mens gaat zijn belangstelling in 't geheel niet uit. Daartoe is deze wereldvreemde geleerde ook niet toegerust („Heer, maak van mij een mens vóór ik sterf“).

Tegenpool van deze Bodin is de Antilliaan Adam Polaar. Wanneer deze zijn jeugdliefde Jamel kwijt raakt vanwege zijn gezicht vol zweren gaat het Paradijs voor hem voor altijd verloren („Daarmee heeft ze mij voorgoed afgezonderd van alle andere mensen“). De kuise Adam trekt zich nog slechts het lot aan van de eenzame, verschopte medemens die hij toevallig tegenkomt.

Door een toevallige samenloop van omstandigheden ontmoeten de hoofdpersonen elkaar tenslotte in deze dramatisch eindigende roman.

'De eerste Adam' door Boeli van Leeuwen verscheen bij In de Knipscheer te Haarlem. Prijs f 25,-.

Jaren '60

Eind zestiger jaren werd in een aantal Europese landen (o.a. Nederland) te hoop gelopen tegen de gevestigde orde. Daniel Cohn-Bendit ('Rooie Dany') was de grote stimulator van de Parijse studentenrevolte in mei 1968, die leidde tot het aftreden van het toenmalige Franse staats-hoofd generaal de Gaulle. Dany Cohn-Bendit zocht, samen met regisseur Steven de Winter, de politieke familie van toen opnieuw op. Het resultaat van deze ontmoetingen is vastgelegd in een vierdelige TV-serie (uitge-

zonden in december jl.) en in een boek 'In de ban van de revolutie'. Achtereenvolgens passeren de revolutionairen van de jaren '60 en '70 de revue: Yuppies, Provo's, Black Panthers, Womens Lib, Guerrillero's en leden van de Rode brigade. Sommigen hebben zich in de gewapende strijd gestort, terwijl anderen zijn teruggekeerd binnen de gelederen van de parlementaire democratie. Straatvechter Joschka Fischer is zelfs minister geworden. Ook Cohn-Bendit heeft zich verzoent met het parlementarisme, getuige zijn oproep tot de terroristen van nu „hun organisaties te ontbinden“, omdat uiteindelijk de democratie „het enige politieke systeem blijft dat een werkelijk menselijk gezicht kan tonen...“

Belangwekkend tijdsdocument. 'In de ban van de revolutie. Omzien naar de jaren '60' door Dany Cohn-Bendit en Steven de Winter is een uitgave van Van Genep te Amsterdam. Prijs f 29,50.

Op glad ijs

„Als je werkelijk wilt zien hoe het er aan de andere kant uitziet, moet je je op glad ijs begeven“. Tot drie maal toe werden deze woorden door verschillende mensen op totaal verschillende plekken van de wereld gezegd tegen Shirley MacLaine en nieuwsgierig als ze is, ging ze dat doen ook. Vervolgens beschrijft ze vlot en levendig haar ervaringen in haar derde boek 'Out on a limb', New York 1983 (de eerste twee behelsden persoonlijke verhalen van reizen in Afrika, Azië, Amerika en haar gedachten over politiek en showbusiness). Uitgeverij Ankh Hermes liet het vertalen en eind

vorig jaar verscheen het onder de titel 'Op glad ijs'.

Shirley MacLaine (geb. 1934 in Richmond, Virginia) begon haar filmcarrière als invalster in The Pajama game en speelde sindsdien in zo'n 40 films, waaronder Irma la douce, Sweet charity, Being there (met wijlen Peter Sellers in de rol van z'n leven, waarover en passant nog een boeiend verhaal in 'Op glad ijs') en Terms of endearment. Door haar succesvolle shows heeft ze toegang tot 's werelds hoogste politieke kringen en geld voor die vele reizen met als voornaamste doel: mensen ontmoeten en leren kennen. Tot ze – als midden veertiger – dat doel ombuigt naar: zichzelf leren kennen. Aktief als altijd begint ze in hoog tempo studie te maken van reïncarnatie en vorige levens, bezoekt mediums, leest 'alles' over UFO's en astrale lichamen, maar ook Oosterse en Westerse literatuur op filosofisch, theologisch en modern natuurkundig gebied.

Hoe oude vrienden reageren op deze omslag in haar leven, hoe ze nieuwe vrienden maakt (en soms weer verliest, zoals haar minnaar Gerry, een Brits parlementslid) en hoe haar invalshoek op het politieke wereldgebeuren zich wijzigt, de lezers maken het allemaal van nabij mee (als in Privé, maar dan wel met diepgang!) Het boek is een reisverslag in meer dan één opzicht: het voert niet alleen van Californië en New York naar Hawaï, Stockholm, Londen en Peru, maar ook naar de wortels van Shirley's – en ieders – eigen bestaan. En vooral ook naar het (al door Shakespeare in Hamlet vertolkte) besef dat 'er meer is tussen hemel en aarde, Horatio, dan waarover jij ooit kunt dromen'.

'Op glad ijs' door Shirley MacLaine verscheen bij Ankh Hermes te Deventer, 1986, 358 blz. Prijs f 29,90.

Zwarte liefdesroman

„Janie had de zon zien opgaan over haar bewolkte liefde, toen had ze Tea Cake neergeschoten, had in de gevangenis gezeten en had terechtstaan met de kans haar leven te verliezen en nu was ze vrij.“

Waarom hoofdpersoon Janie aan het eind van het door haar aan een vriendin vertelde levensverhaal haar eerste en laatste grote liefde doodschiet wil ik hier niet verraden. Wel dat het 'slachtoffer', de kleurrijke zwerper Vergible Woods, bijgenaamd Tea Cake, de derde echtgenoot wordt van Janie Crawford, halfweg de roman 'Their Eyes Were Watching God', die Zora Neale Hurston in 1937 schreef. Uitgeverij In de Knipscheer bracht er eind '86 een vertaling van uit onder de titel 'Janie, haar burens en God'.

Zora Neale Hurston (1901-1960) laat dit boek zich grotendeels afspelen in haar geboorteplaats Eatonville, een uitsluitend door negers bewoond en bestuurd dorp in Florida, dat geen getto of achterbuurt was, maar de eerste onafhankelijke zwarte gemeenschap in de V.S. met zelfbestuur.

Hurston werkte vanaf haar 14e jaar, vooral als dienstbode en werkster bij blanken, om haar middelbare school en studie antropologie te bekostigen. Haar antropologische veldwerk-ervaring legde ze neer in diverse studies, verhalen en romans. 'Janie' – een vrouw op zoek naar geluk, ware liefde, een bevredigend leven en haar eigen identiteit, in een ontwikkelingsproces naar autonomie – is in Hurston's oeuvre de onmiskenbare toppeer.

Het boek wordt algemeen beschouwd als het beginpunt van de zwarte vrouwenliteratuur in Amerika. Het is prachtig (ook vaak humoristisch) van taal met rake beeldspraken en eindigt, met een nadenkende Janie op haar slaapkamer, aldus:

„Tea Cake met de zon als sjaal. Natuurlijk was hij niet dood. Hij kon nooit dood zijn tot zij zelf op-hield met voelen en denken. De kus van zijn nagedachtenis schilderde beelden van liefde en licht tegen de muur. Hier was vrede. Ze trok haar horizon binnen als een groot visnet. Trok het van rond het middel van de wereld en legde het over haar schouder. Zoveel leven zat er in de mazen! Ze riep haar ziel binnen om te komen kijken.“

'Janie, haar burens en God' door Zora Neale Hurston verscheen bij In de Knipscheer te Haarlem, 231 blz. Prijs f 29,50.

Wim Heij
Frank Spoelstra

MAAR JONGEN, BEDENK TOCH:
JE LEEFT MAAR EENS!

DAT IS DAN OOK
DE ENIGE TROOST.

WILLEM
SCHAPROUW